

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANEGMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2013

Zdeněk Růžička

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANEGMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Sociální dopad vazby na osobnost člověka

(Social impact of being incarcerated on human personality)

AUTOR: Zdeněk Růžička

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. JUDr. Jan Hejda Ph.D.

STUDIJNÍ PROGRAM: Sociální pedagogika

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998

Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 18. březen 2013

.....

Zdeněk Růžička

Poděkování:

Děkuji panu doc. JUDr. Janu Hejdovi Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, jeho čas a trpělivost, kterou mi ochotně poskytl při zpracovávání mé bakalářské práce.

ANOTACE:

Práce zkoumá sociální dopad institutu vazby na osobnost člověka, kdy se zabývá různými dopady, včetně těch spojených s kvalitou jejich života před jejich zatčením a umístěním do vazby. Práce se zabývá samotným institutem vazby, vymezuje základní legislativní prameny. Obsahuje práva a povinnosti obviněných ve vazební věznici.

ABSTRACT:

The Thesis inquires into the social impact of incarceration on the personality of a human being; it deals with various impacts, including the ones connected with the quality of their life before their arrest. The Thesis is focused on the actual institution of incarceration; it defines its basic legislative sources and the rights and obligations of the accused at remand prisons.

OBSAH:

Úvod.....	6
1. Institut vazby, vymezení legislativních pramenů a základních pojmů	8
1. 1. Legislativní prameny	8
1. 2. Trestní řízení	9
1. 3. Vazba.....	9
1. 4. Materiální předpoklady vazby.....	11
1. 5. Výkon a důvody vazby podle § 67 trestního řádu.....	12
1. 5. 1. Výkon vazby	12
1. 5. 2. Vazba útěková § 67 písm. a) trestního řádu	13
1. 5. 3. Vazba koluzní § 67 písm. b) trestního řádu	14
1. 5. 4. Vazba předstižná § 67 písm. c) trestního řádu	15
2. Historický vývoj institutu výkonu vazby od roku 1918.....	16
2. 1. Období samostatné ČSR	16
2. 2. Období protektorátu	17
2. 3. Období komunistického režimu	17
2. 4. Vývoj situace po roce 1989	18
3. Život obviněného ve vazbě a sociální dopady jeho uvěznění.....	19
3. 1. Práva a povinnosti obviněných ve vazbě	20
3. 1. 1. Práva obviněných.....	20
3. 1. 2. Povinnosti obviněných.....	23
3. 2. Vnitřní řád pro obviněné ve vazební věznici	24
3. 3. Režim dne	28
3. 3. Příslušníci vězeňské stráže.....	30
3. 4. Sociální pracovník	31
4. Empirická část - prvotní pocity obviněného ve vazbě	32
4. 1. Hypotézy.....	32
4. 2. Metodika.....	33
4. 2. 1. Příklad č. 1	33
4. 2. 2. Příklad č. 2	36
4. 2. 3. Příklad č. 3	39
4. 2. 4. Příklad č. 4	43
4. 2. 5. Příklad č. 5	46
4. 2. 6. Příklad č. 6	48
4. 3. Diskuse.....	50
4. 3. Hypotézy.....	56
Závěr.....	57
POUŽITÁ LITERATURA:.....	60

Úvod

Úvodem mé bakalářské práce bych rád vysvětlil, z jakého důvodu jsem si zvolil téma *Sociální dopad vazby na osobnost člověka*. Od roku 1994 pracuji u Policie České republiky a to nejdříve na pozici policejního inspektora na obvodním oddělení, poté od roku 2008 na pozici vrchního inspektora u Služby kriminální policie a vyšetřování v Českých Budějovicích. Jednou z činností na mé pozici je plnění dílčích úkolů v rámci trestního řízení a to v přípravném řízení, jak před zahájením trestního stíhání, tak především po jeho zahájení. Po celou tuto dobu jsem měl možnost pozorovat obviněného od počátku a to od jeho zadržení, následně u případných domovních prohlídek či prohlídek jiných nebytových prostor, při prvotním výslechu. V případech, kdy byl obviněný vzat do koluzní vazby, bylo mojí pracovní náplní být účasten při návštěvách, které má obviněný ve vazební věznici. V těchto případech jsem měl možnost kontrolovat obsah jeho korespondence. Začal jsem tímto způsobem poznávat prostředí, ze kterého pochází, jejich postupné reakce na vazební zajištění, reakce jejich blízkých a celkově sociální dopad na jejich osobnosti. Hledal jsem odpovědi nad tím jaký dopad má na člověka pobyt ve vazbě, o co přichází, s čím se musí vyrovnat a jak ztrátu svobody prožívá každý jiným způsobem. Sledoval jsem činnost pracovníků vězeňské služby, kdy jsem se seznámil s profesemi dozorců, vychovatelů, psychologů apod. Zajímal jsem se o jejich pracovní náplň, problémy, při jejich každodenním styku s obviněnými ve výkonu vazby. Především jsem se zajímal o osobní problémy samotných obviněných.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je popsat sociální dopad institutu vazby na osobnost člověka, sociální dopad jeho uvěznění, jeho život ve vazbě.

Ve své bakalářské práci chci v její první části popsat legislativní prameny, institut vazby, základní pojmy a zákonné důvody vazby. Ve druhé části bych chtěl pouze stručně popsat historický vývoj institutu výkonu vazby od roku 1918 do současné doby. Tato část dále obsahuje specifikaci práv a povinností obviněných ve vazbě, zmiňuje vnitřní řád ve vazební věznici pro obviněné, jejich denní režim, zákonná omezení, psychosociální dopady umístění obviněného do vazby, prvotní pocity obviněného ve vazbě, jeho adaptaci v prostředí věznic.

Empirická část je věnována výzkumu. K získání informací jsem použil vlastní rozhovory s obviněnými, pozorování a studie podkladů.

Krátce bych se zmínil o samotném institutu vazby. Jedná se o opatření orgánů činných v trestním řízení, jehož smyslem je zajištění osoby obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu. Je to však velmi závažný zásah do osobní svobody člověka, o jehož vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Je nutno si uvědomit, že vazba není trestem ani nijak dopředu neurčuje výsledek trestního řízení, ale je chápána především jako zajišťující institut, který v žádném případě nesmí být nátlakovým opatřením na obviněného. Účelem vazby je zabránit obviněnému, aby se vyhýbal trestnímu řízení, nebo trestu, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, ovlivňoval do té doby nevyslechnuté svědky, aby dokončil trestný čin či páchal další trestnou činnost (tj. zajistit osobu obviněného před riziky, které by mohly ohrozit účel probíhajícího trestního stíhání).

Podstatou vazby je dočasné omezení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu a jeho umístění ve specializované vazební věznici či ve vazebním oddělení věznice klasické. Jedná se o masivní zásah státu do života obviněného a je jako prostředek využíván ve výjimečných případech. Vazební omezení osobní svobody závisí především na závažnosti stíhaného skutku, výši zákonné trestní sazby ukládané za tento skutek, osobě obviněného a naléhavosti vazebních důvodů. Může trvat řádově týdny či měsíce, výjimečně i roky. Trestní řád přesně určuje důvody pro vzetí obviněného do vazby. Zároveň stanoví určité časové limity pro trvání vazby – vazební věci by všechny orgány činné v trestním řízení měly vyřizovat přednostně, aby vazba netrvala příliš dlouho. Důvodnost vazby, její trvání a tedy pokračování vazby proto musí být pečlivě posouzeno v každém konkrétním případě a je ospravedlněno pouze tehdy, pokud existují specifické známky toho, že je skutečně ve veřejném zájmu nutné, aby navzdory presumpci nevině vazba převážila nad pravidlem respektování individuální svobody stanovené v čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv.¹ Každé konkrétní rozhodnutí o vazbě musí být proto řádně odůvodněné a tedy přezkoumatelné. Její působení však často zachází mnohem dále, než je ztráta osobní svobody. Pokud člověk zůstane ve vazbě déle než hodiny či dny, velmi rychle nastane kritický rozvoj všech jeho životních oblastí. Vazba může znamenat ztrátu zaměstnání, zavržení od osob blízkých, známých, sousedů, kolegů ze zaměstnání, obchodních partnerů a mnoha dalších. Proto zákonodárství již od minulého století směřuje k omezení vazby na případy zcela nezbytné a proto také trestněprávní úprava zná možnost nahrazení vazby mírnějšími prostředky, resp. může být uložen výhradně soudem a to po té,

1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, předpis č. 209/1992 Sb. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

co bylo trestní řízení skončeno pravomocným rozsudkem. Smyslem vazby je umožnit orgánům činným v trestním řízení uskutečnit a ukončit toto řízení.

1. Institut vazby, vymezení legislativních pramenů a základních pojmů

1. 1. Legislativní prameny

Výkon vazby je jedním nezávažnějším zásahem státu do osobní svobody člověka a to v době, kdy o jeho případné vině či trestu nebylo soudem pravomocně rozhodnuto.

O osobní svobodě už pojednává základní zákon našeho státu a to nejvyšší právní norma Ústava České republiky.² V jejím článku 1 a 4 je uvedeno:

„ Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana“

„Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“

V Listině základních práv a svobod³, která je, součástí našeho ústavního pořádku se týká vazby článek 8, ve kterém je uvedeno:

„1) Osobní svoboda je zaručena.

2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodu a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvního závazku.

3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržená osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

³ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

4) *Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.*

5) *Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem na základě rozhodnutí soudu.*

1. 2. Trestní řízení

Jednou z fází trestního řízení je přípravné řízení (§157 trestního řádu). Hlavním smyslem je prověřit podezření ze spáchání trestného činu, shromáždit o činu a jeho pachateli přesvědčivé důkazy, aby na závěr této fáze trestního řízení mohla být podána státním zástupcem obžaloba k soudu prvního stupně. Přípravné řízení, které provádí policejní orgán, můžeme dělit na část prověřování a část vyšetřování. V první části prověřuje všechny okolnosti, které nasvědčují spáchání trestného činu – zejména přijatá oznámení o spáchání trestného činu. Zároveň sama vlastní operativní činností přispívá k odhalování dosud skryté (latentní) kriminality. Pokud zjištěné informace nasvědčují tomu, že se skutek stal a že ho spáchala konkrétní osoba - zahájí trestní stíhání (vyšetřování). Trestní stíhání je vedeno proti osobě jako obviněné, které se doručí opis usnesení o zahájení trestního stíhání a to nejpozději na počátku prvního výslechu. Po takto řádném zahájení trestního stíhání může být na člověka uvalena vazba a to v průběhu celého přípravného řízení vyšetřování.

Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, postoupením věci jinému příslušnému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby § 161 trestního řádu.⁴

1. 3. Vazba

Vazba je opatření trestním řízení, které slouží k zajištění osoby obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu. Účelem vazby je zabránit obviněnému, aby se vyhýbal trestnímu řízení nebo trestu, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, aby dokončil trestný čin či páchal další trestnou činnost. Vazba jako prostředek „ultima ratio“ znamená uplatnění vazby jako nejzazšího prostředku. Vazby bude použito jen tehdy, jestliže obavě, pro kterou může být nařízena, nelze čelit jinak, zejména použitím mírnějších opatření

⁴ Zákon ČR č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

(subsidiarita vazby).⁵ *Princip proportionality* zavedla tzv. velká novela trestního řádu a v souladu s vazbou se projevuje především v tom, že i když bude shledán některý z důvodů vazby, nemusí nutně k vzetí obviněného do vazby dojít (§ 73 trestního řádu). Vazba jako zajišťovací prostředek má povahu nezbytného omezení občanských práv, nikoliv trestní sankce. Vazba nemá povahu trestu ani žádné výchovné poslání a nesmí být pojímána jako předběžný výrok o vině s ohledem na zásadu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 trestního řádu). Vedle hlavní zajišťovací funkce plní vazba funkci ochrannou, ale toliko v rovině procesní. U předstižné vazby jde o procesní prostředek, kterým má být odvrácen trestný čin teprve hrozící nebo jím má být zamezeno, aby obviněný opakoval trestnou činnost. Vazba neplní výchovnou funkci. Nelze vychovávat ani pokoušet se o resocializaci někoho, o němž dosud nevíme, zda převýchovu, jakožto jednu ze součástí výkonu trestní represe vůbec potřebuje.⁶ Paradoxem je, že trestní zákoník obsahuje ustanovení o započítání vazby a trestu (§ 92 trestního zákoníku)⁷.

Vazba jako forma procesní odpovědnosti souvisí se zakotvením určitých primárních povinností obviněného v ustanoveních § 1 odst. 1, § 67 a § 68 odst. 3 trestního řádu, jejichž porušení nebo nesplnění může vést k uplatnění trestně procesní odpovědnosti v podobě vazby. Současný trestní řád upravuje vazbu jako fakultativní. Obligatorní povahu má pouze vydávací vazba podle § 397 odst. 3 trestního řádu. Vázanost vazby jen na trestní stíhání znamená, že vzetí do vazby by mělo zásadně přicházet v úvahu jen v přípravném řízení a v rámci projednání trestní věci v řízení před soudem. Výjimky jsou například vzetí do vazby v řízení o dovolání (§ 265o odst. 2 trestního řádu) nebo v řízení o povolení obnovy (§ 282 odst. 2 trestního řádu). Vzhledem k tomu, že o vazbě musí být rozhodnuto zpravidla ve velmi krátkých lhůtách po zadržení obviněného, nemusí být vazba založena jen na důkazech použitelných v trestním řízení (Rt 48/2001).⁸ Zkoumání důvodnosti obvinění před samotným vzetím do vazby souvisí s dovětkem v ustanovení § 67 trestního řádu, který byl do trestního řádu zaveden zmíněnou velkou novelou. Onemocnění obviněného není skutečností, která by bránila vzetí do vazby, resp. setrvání obviněného v ní. Vazba se v takovém případě neuplatní jen tehdy, odpadnou-li s ohledem na stav obviněného důvody vazby podle § 67 trestního řádu. (Žaludová s. 40)

⁵ Císařová, D. a kol. Trestní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 245.

⁶ Mandák, V. Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 71.

⁷ Zákon ČR č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

Vazba může trvat v přípravném řízení a v řízení před soudem jen nezbytně nutnou dobu. Trestní řád stanovuje maximální možné doby trvání vazby v trestním řízení a to jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin (všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let), dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin (všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny), tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin (úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let) a čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest. Z těchto lhůt trvání vazby připadá jedna třetina na přípravné řízení.

1. 4. Materiální předpoklady vazby

Souhrn materiálních (hmotně-právních) předpokladů vazby tvoří materiální vazební právo a především se jedná o zákonem vymezené důvody vazby. Přestože jde o hmotně-právní předpoklady, materiální vazební právo náleží do oblasti práva procesního. Souhrn otázek týkajících se procesního postupu příslušných orgánů i procesních úkonů obviněného tvoří formální vazební právo.

Materiálním předpokladem vzetí do vazby je to, že jde o obviněného a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný. Obviněným se stává osoba podezřelá ze spáchání trestného činu, vůči níž policejní orgán rozhodl o zahájení trestního stíhání (§ 32, § 160 odst. 1 trestního řádu). Trestní stíhání se zahajuje vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho oznámením obviněnému (§ 160 odst. 2 trestního řádu). V případech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, nastávají účinky zahájení trestního stíhání tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu (§ 314b odst. 1 trestního řádu). S ohledem na odlišný typ řízení se jedná o výjimku z principu řádného zákonného procesu. Obviněný může být vzat do vazby až ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, nikoli již ve zkráceném přípravném řízení.

Součástí materiálních předpokladů vazby je i dostatečně odůvodněné podezření z trestného činu vůči obviněnému (dovětek § 67 trestního řádu). Pro určení prahu podezření, který je dostatečný k zahájení trestního stíhání, postačí určitý vyšší stupeň pravděpodobnosti, že podezřelá osoba je pachatelem trestného činu. S problematikou odůvodněného podezření

souvisí i otázka, zda soudce, který v přípravném řízení rozhoduje o vzetí obviněného do vazby, má zkoumat i důvodnost obvinění, nebo se má omezit jen na samotné důvody vazby (argumenty k této problematice viz uvedená citace).⁹

Po novele č. 265/2001 Sb. došlo k omezení povinnosti soudu (v přípravném řízení soudce) zkoumat v případě rozhodování o vzetí do vazby skutečnosti vedoucí k zahájení trestního stíhání. S ohledem na dovětek § 67 trestního řádu zde však určitá povinnost přezkumu dosud zjištěných skutečností je a soud (soudce) je při rozhodování povinen k těmto skutečnostem přihlížet. Důvodnost vazby opřenou o existenci některého z vazebních důvodů nelze přezkoumávat bez současného pohledu na povahu stíhaného skutku, průběh vyšetřování a postoj obviněného k obojímu, neboť vazba nemůže existovat samoúčelně, nýbrž vždy pouze akcesoricky k obvinění z konkrétního trestného činu.¹⁰ Rovněž záleží na stadiu trestního řízení. Jde-li o přípravné řízení, nelze požadovat, aby soudce učinil jednoznačný závěr, že „zjištěné skutečnosti nasvědčují...“.

Dalším materiálním předpokladem vzetí do vazby je skutečnost, že je zde dán některý z důvodů vazby podle § 67 trestního řádu. Důvody vazby i zpřísněné důvody vazby (§ 68 odst. 3 trestního řádu) tvoří hmotněprávní skutkovou podstatu zakládající procesní odpovědnost obviněného za určité jednání. Rozhodování o vzetí do vazby, rozhodování o jejím dalším trvání atd. je procesním postupem. Důvody vazby i zpřísněné důvody vazby jsou v trestním řádu vyjmenovány taxativně.

Předpoklad vazby jako adekvátní zajišťovací opatření s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, souvisí s uplatněním principu zdrženlivosti, přiměřenosti, fakultativnosti, subsidiarity a proporcionality. (Žaludová s. 41)

1. 5. Výkon a důvody vazby podle § 67 trestního řádu

1. 5. 1. Výkon vazby

Výkon vazby upravuje zákon č. 293/1993 Sb.¹¹ Účel zákona je uveden v §1:

⁹ Růžička, M.,Zezulová, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 393.

¹⁰ Baxa, J. K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce. Trestní právo, 1996, č. 12, s. 8.

¹¹ Zákon ČR č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

“Účelem zákona je upravit podmínky výkonu vazby v trestním řízení, zejména stanovit práva a povinnosti osob ve vazbě, postavení příslušníků a občanských pracovníků (dále jen "zaměstnanci") Vězeňské služby České republiky (dále jen "Vězeňská služba") a dalších osob při zajišťování výkonu vazby a upravit dozor nad tímto výkonem.“

Na člověka (obviněného), který je brán do vazby, není možno hledět jako by byl vinen. Výkon vazby je realizován ve zvláštní oddělení věznice na odděleních zřízených pro výkon vazby. Vazba jak už bylo uvedeno je vážným zásahem do občanských práv a svobod člověka, které mu zaručuje Ústava. Z tohoto důvodu může být člověk umístěn do vazby jen na písemný příkaz soudu na návrh státního zástupce. Důvody vazby jsou uvedeny v zákoně č. 141/1961 Sb.¹² v ustanovení § 67:

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,

a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest,

b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo

c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.“

1. 5. 2. Vazba útěková § 67 písm. a) trestního řádu

Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, je dán *důvod vazby útěkové podle § 67 písm. a) trestního řádu*. Především vazba útěková slouží k zajištění přítomnosti obviněného pro provádění procesních úkonů v přípravném řízení.

¹² Zákon ČR č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Pro důvodnou obavu, že obviněný uprchne, nebo se bude skrývat, postačí existence kterékoli z demonstrativně vyjmenovaných okolností v ustanovení, zejména nelze-li totožnost obviněného hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest. Pod pojmem *uprchne*, se rozumí útěk do ciziny a pod pojmem *bude se skrývat*, soudní praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku.¹³ Pokud jde o stupeň pravděpodobnosti, za kterého se lze důvodně domnívat, že se obviněný skutečně pokusí vyhnout trestním následkům svého jednání, nelze klást na rozhodující orgán tak vysoký požadavek jistoty jako při rozhodování o vině obviněného.

Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby podle § 67 písm. a) je nutné posuzovat nejenom okolnosti konkrétního případu, ale i osobní, rodinné a majetkové poměry obviněného. (Žaludová s.42)

1. 5. 3. Vazba koluzní § 67 písm. b) trestního řádu

Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, je dán *důvod vazby koluzní podle § 67 písm. b) trestního řádu*. Nebezpečí koluze je dáno při důvodné obavě, založené na konkrétních skutečnostech, že obviněný bude mařit zjištění skutkových okolností, důležitých pro objasnění věci.¹⁴ Formy koluzního jednání jsou v daném ustanovení uvedeny *příkladem*. Novela č. 265/2001 Sb.¹⁵ upravila dobu trvání koluzní vazby v ustanovení § 71 odst. 2 trestního řádu.

Působením na svědky nebo spoluobviněné se rozumí zákonem zakázané přímé nebo zprostředkované ovlivňování, např. přesvědčování svědků nebo spoluobviněných, aby nevypovídali pravdu, vzájemné dohody, podplácení nebo vyhrožování. Koluzní vazba podle zmíněného ustanovení předpokládá aktivní činnost obviněného směřující k maření skutečností závažných pro trestní stíhání. Takovými skutečnostmi jsou obecně okolnosti podle § 89 odst. 1 písm. a), b), c), e) trestního řádu. *Objasňováním skutečností závažných pro trestní stíhání* se rozumí dokazování podle trestního řádu. Koluzní jednání obviněného musí být podloženo odpovídajícími zjištěními k osobě obviněného a k dané věci. Nestačí

¹³ Růžička, M. a kol. Komentář k trestnímu řádu. Důvody vazby. § 67 [ASPI]. ASPI: 22895 (LIT) publikovaný názor, 13. 1. 2003, bod č. 18.

¹⁴ Mandák, V. Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 97.

¹⁵ Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

jen „určitá důkazní situace“, musí zde být konkrétní skutečnosti nasvědčující obavě, že obviněný má koluzní záměry. *Jiným mařením objasňování skutečností* je nepřipustné působení na znalce, padělání, pozměňování, ničení listinných či věcných důkazů, působení na osobu dosud nepředvolanou. Nebezpečí koluze přichází v úvahu vůči všem důkazním prostředkům i zdrojům důkazů. Na druhou stranu nepřichází v úvahu při uplatňování zákonných práv obviněného na obhajobu, např. při odmítnutí výpovědi (Rt 39/1968)¹⁶ nebo při nesplnění povinnosti strpět úkon podle § 114 trestního řádu. (Žaludová s.43)

1. 5. 4. Vazba předstižná § 67 písm. c) trestního řádu

Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, je dán *důvod vazby předstižné podle § 67 písm. c) trestního řádu*. Důvody pro uplatnění vazby předstižné jsou v ustanovení vyjmenovány taxativně (na rozdíl od vazby útěkové a koluzní). Vazba je na základě výše uvedených skutečností nazývána také *vazbou preventivní*. Jestliže se zásahy policejních orgánů do ústavně chráněných občanských práv použijí proti osobám, vůči nimž neprobíhá trestní řízení, jde o opatření *mimoprocesní*, pro něž zákonný podklad tvoří právo administrativní, resp. bezpečnostní.¹⁷ Preventivně-bezpečnostní charakter má předstižná vazba i v případě, že se uplatní vůči obviněnému, proti němuž je vedeno trestní řízení a je zde důvodná obava, že se dopustí další trestné činnosti.

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 152/1995 Sb. zpřesnila úpravu důvodu předstižné vazby záležejícího v obavě, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, *pro niž je stíhán*. *Opakováním trestné činnosti* se podle praxe rozumí opakování téhož trestného činu, i spáchání trestného činu téže povahy, neboli opakování trestného činu stejné právní kvalifikace, ale i téhož druhu. Uplatnění předstižné vazby přichází pojmově v úvahu pouze u úmyslných trestných činů. Nebezpečí další trestné činnosti v případě předstižné vazby musí být *aktuální* (obviněný musí být způsobilý takovou trestnou činnost spáchat) a *akutní* (uvedené nebezpečí musí hrozit bezprostředně). (Žaludová s.43)

¹⁶ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 15.2.1968, sp. zn. 5 To 11/68.

¹⁷ Mandák, V. Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 122.

2. Historický vývoj institutu výkonu vazby od roku 1918

Současný institut zajištění obviněného pro účely trestního řízení prošel během svého vývoje dramatickými změnami. Na rozdíl od středověkých vyšetřovacích praktik (tortura, ordál soudního souboje, uplatňování společenského postavení, losování apod.), které vedly neznáma k přiznání či usvědčení a následnému odsouzení nevinného člověka, je dnešní vězeňství založeno na moderních humánních demokratických a etických principech. Dnešní pobyt ve vazbě je koncipován tak, aby člověka omezoval jen v těch nejnужněších oblastech lidského života s prioritním ohledem na zajištění bezpečnosti ve věznici. Tento vývoj pod tlakem státních i nevládních organizací s kontrolní pravomocí stále kráčí kupředu směrem k větší humanizaci a snižování napětí během uvěznění. Je vhodné zde zdůraznit, že situace ve vězeňství zpravidla odráží aktuální společensko-politickou situaci v konkrétním státě, přičemž v českých zemích byla historie od roku 1918 plná zvratů a dramatických změn. Z tohoto důvodu se jeví jako účelné nastínit zde vývoj vazebního institutu v návaznosti na nejpodstatnější zlomové oblasti v českých dějinách od doby vzniku samostatného československého státu v roce 1918.

2. 1. Období samostatné ČSR

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla postupně zdokonalována počínaje rokem 1919. Zejména byl prohlubován progresivní systém výkonu trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců, rozdělených zpravidla do 3 disciplinárních tříd. Převedení do I. třídy bylo předpokladem k návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu, které bylo uzákoněno již v roce 1919. V roce 1928 existovalo v ČSR 6 mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí, z toho 2 trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty a 2 trestnice pro nepolepšitelné trestance, dále trestnice pro choré a invalidní trestance a trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců. Vedle toho existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé. Vězeňství bylo centrálně řízeno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti, který úzce spolupracoval s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství. Dohled nad výkonem trestu prováděli domácí komisaři (příslušní okresní prokurátoři), občanští kontrolóři (poslanci Národního shromáždění) a od roku 1921 pověření úředníci ministerstva

spravedlnosti.¹⁸

2. 2. Období protektorátu

Po rozpadu Československé republiky a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zůstal v podstatě zachován dosavadní justiční a vězeňský systém včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma (vyhlášky, výnosy, oběžníky a pokyny) vydávaná protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem.

V protektorátním ministerstvu spravedlnosti působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který měl sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými úřady. Vězeňská zařízení byla využívána zcela nebo zčásti pro potřeby německé justice a tajné státní policie – gestapa. Tyto orgány nacistické okupační správy měly výhradní pravomoc řešit tzv. trestné činy proti Velkoněmecké říši a v této souvislosti spadaly pod jejich jurisdikci i občané protektorátu. Personál protektorátní správy ve vězeňství na všech stupních byl nucen složit slib věrnosti vůdci Velkoněmecké říše A. Hitlerovi a zkoušku z německého jazyka.¹⁹

2. 3. Období komunistického režimu

Bezprostředně po našem osvobození od německé nacistické okupace rozhodovaly o umístění do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Teprve koncem roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. V roce 1948 vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Podle vězeňského řádu z roku 1951 měli výrazně více omezení než kriminální vězni. Zákonem č. 321/1948 Sb., o uniformovaném Sboru vězeňské stráže došlo k reorganizaci vězeňského personálu podle vzoru Sboru národní bezpečnosti. V letech 1953 – 1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující nejtvrďší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. V roce 1953 byl vydán Řád nápravných zařízení, který novým způsobem a podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu tzv. nápravných zařízení (NZ), která byla členěna na 6 typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů NZ byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu (státně bezpečnostní, kriminální) a dále podle závažnosti provinění. Podmínky výkonu trestu z hlediska stupně omezení nebo

¹⁸ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>, přečteno dne 18. 8. 2012.

¹⁹ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>, přečteno dne 18. 7. 2012.

zvýhodnění se měnily v závislosti na zařazení odsouzeného do I. až IV. klasifikační skupiny. Při nástupu do výkonu trestu byli odsouzení zařazováni do I. nebo II. skupiny, přičemž rozhodující byl třídní původ a povaha trestného činu. K další diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu byl v roce 1955 vydán Řád pro nápravně pracovní tábory (NPT), který rovněž vycházel ze sovětských zkušeností a stanovil 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. Uvnitř NPT byly jednotlivé kategorie odsouzených odděleně ubytovány a zaměstnávány. Ještě v roce 1961 obsahoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody v NZ kategorii tzv. třídních nepřátel, kteří vykonávali trest v nejpřísnějších podmínkách a byli zásadně zařazováni na fyzicky namáhavé a méně placené práce.

V polovině 60. let se stal dosavadní československý vězeňský systém již politicky neudržitelným z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do 3 nápravně výchovných skupin (NVS), kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (NVÚ). Podle nového zákona mohli do vězeňství vstupovat středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svoji činnost Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze, který se zabýval studiem osobnosti vězněného pachatele a možnostmi jeho nápravy. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti. Kontrolní činnost ve věznicích a NVÚ byla svěřena správě Sboru nápravné výchovy (SNV) a nadále ji vykonávali okresní a krajsí dozoroví prokurátoři.²⁰

2. 4. Vývoj situace po roce 1989

Po pádu komunismu bylo na základě amnestie na tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy, propuštěno dne 8. 12. 1989 celkem 52 vězňů. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů (NVÚ) byly vytvořeny komise České národní rady (ČNR), které spolu se zástupci Občanského fóra, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštěvovaly jednotlivá NVÚ a prošetřovaly stížností

²⁰ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi>, přečteno dne 18. 7. 2012.

vězňů, související s ústavním režimem. Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězněných osob. Se zrušením trestu smrti byl zaveden doživotní trest. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických tradic, na jejímž základě byl vydán zákon č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž, který zásadním způsobem reformoval organizaci, řízení a výkon českého vězeňství. Dnem 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a k plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla zřízena Vězeňská služba (VS) ČR, zbavená přímého vlivu politických stran, zbytečných militantních prvků, neúměrné centralizace a byrokracie. Odpovědnost za její činnost byla svěřena generálnímu řediteli, který byl jmenován ministrem spravedlnosti. Byly posíleny pravomoci ředitelů vazebních věznic a věznic, zejména v oblasti personální, v oblasti ekonomické. V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobeni jen těm omezením, která jsou nutná pro trestní řízení.

K prohloubení humanizace a odborného zacházení s odsouzenými byl vydán zákon č.294/1994 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy došlo k novému pojmenování a členění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.²¹

3. Život obviněného ve vazbě a sociální dopady jeho uvěznění

Uvězněním je pro obviněného velkým zásahem do osobní svobody. Je nejmasivnějším zásahem státu do života obviněného; její působení často zachází mnohem dále, než je ztráta osobní svobody. Pokud člověk zůstane ve vazbě déle než hodiny či dny, velmi rychle nastane kritický rozvoj všech jeho životních oblastí. Vazba může znamenat ztrátu zaměstnání, zavržení od osob blízkých, známých, sousedů, kolegů ze zaměstnání, obchodních partnerů a mnoha dalších. Vazba jen po několik dnů může působit stejně intenzivně jako vazba trvající několik týdnů. I když je vazba omezena jen na několik dní, může újma takto vzniklá (např. dosud bezúhonné osobě) být mnohem intenzivnější, než v jiném případě vazba trvající několik týdnů či měsíců (např. osobě v jiných případech

²¹ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104/historie-vezenstvi> přečteno dne 18. 7. 2012.

trestním odsouzením kvalifikované jako recidivující).

Život ve vazbě přináší pro obviněného rozsáhlá omezení, které mají negativní vliv na jeho psychický stav. Zhoršuje sociální dopady a to i pro jeho nejbližší (rodina, přátelé, kolegové).

Rodina v případě, že se jedná o „živitele“ může trpět finanční tísní, strádají děti. Pobyt může nastartovat rodinou krizi, či jí popřípadě prohloubí.

Zvyšuje se riziko, že obviněný z důvodu delšího pobytu ve vazbě může přijít o své zaměstnání. Pro úspěšné přečkání výkonu vazby většiny obviněných, bez ohledu na jeho zakončení a výsledek trestního řízení, je důležitá podpora jeho nejbližších. To vyplývá především z obrovské psychické zátěže, která je (obzvláště na prvně vězněné) obviněné kladena.

Tuto zátěž tvoří kumulace velmi nepříjemných jevů zasahujících oblast základní potřeb obviněného např. noční světlo na cele, které zhoršuje minimálně kvalitu spánku (izolace od rodiny a dětí, narušení režimu, absence soukromí, absence sexuálních aktivit, obavy z výsledku trestního řízení, absence návykových látek apod.). Kvalitní rodinné zázemí, které psychicky podporuje obviněného, je velkým přínosem k uspokojivému zvládnutí tohoto velice zátěžového období a představuje i určitý předpoklad reintegrace obviněného do společnosti. Udržení pozitivních vazeb obviněného s rodinou je samozřejmě i v zájmu personálu věznice, neboť toto zázemí výrazně snižuje riziko mimořádných událostí (např. sebevražděného jednání) u obviněných a napomáhá k udržování přijatelného chování obviněného, který ve snaze nezhoršovat si svoji situaci, respektuje zákonné a interní normy a lépe snáší nezbytná omezení, jejichž základní přehled bude nyní následovat.

3. 1. Práva a povinnosti obviněných ve vazbě

3. 1. 1. Práva obviněných

Vězeňská služba je povinna realizovat práva obviněných a to na základě již citovaného zákona o vězeňské službě a rovněž na základě a na základě Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb.²²

²² Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád o výkonu vazby a vnitřního řádu organizační jednotky.

Již při přijetí do věznice je obviněný poučen o všech právech a povinnostech, které má během výkonu vazby.

Obviněným je přiznána řada práv týkajících se stravování, vystrojování, korespondence návštěv, duchovní a sociální služby, uspokojování kulturních potřeb, péče o zdraví a zaměstnávání. Výkon práv obviněných zajišťuje Vězeňská služba, která při tomto zajišťování spolupracuje s ostatními státními orgány, orgány územní samosprávy a dalšími subjekty. Způsob realizace práv obviněných v jednotlivých vazebních věznicích nebo ve zvláštních odděleních věznic stanoví ředitel věznice. Podrobnosti týkající se práv se upravují ve vnitřním řádu, který se vyvěšuje na jednotlivých celách, nebo v jiných pro obviněné, běžně přístupných, prostorách. Kromě práv jsou zde uvedeny povinnosti obviněných, denní pořádek ve věznici, časový rozvrh preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů, vycházek, koupání, nákupů, půjčování knih a společenských her, poskytování diagnostické a léčebné péče a uspokojování dalších nároků obviněných. Vytvářením preventivních programů VS omezuje negativní účinky izolace obviněného.

Podle novelizované úpravy může obviněný k ochraně svých práv podávat žádosti, anebo stížnosti jak státním orgánům České republiky, tak i mezinárodním orgánům či organizacím, které jsou na celosvětové i evropské úrovni považovány za součást procesu získávání a prošetřování informací o porušování lidských práv - Evropský soud pro lidská práva, Štrasburk, Rada Evropy – Štrasburk.

Obviněný ve výkonu vazby má právo na ochranu své osobnosti před neoprávněným násilím, jakýmkoliv projevy ponižování lidské důstojnosti, urážkami nebo výhrůzkami. Pracovníkům Vězeňské služby je uložena povinnost každý takový zjištěný případ oznámit příslušným orgánům a učinit neprodleně opatření k zamezení tohoto jednání.

Pokud o to obviněný požádá, musí mu být bez zbytečného odkladu umožněna rozmluva s ředitelem věznice nebo s jeho zástupcem, zpravidla do jednoho týdne. V odůvodněných, naléhavých případech bezodkladně. Mezi základní práva při výkonu vazby patří stravování. Toto je poskytováno dle stanovené normy. Pokud obviněnému na cele není umožněna příprava kávy či čaje má nárok 2 x denně na vřelou vodu k přípravě nápojů. Lze obviněnému umožnit za příplatek nákup oběda z vývařovny pro zaměstnance vězeňské služby. Obviněný má rovněž možnost používat ve vazbě vlastní civilní oděv, ale na vlastní

náklady si sám musí zabezpečit jeho pravidelnou výměnu. Výměna vězeňského osobního prádla se provádí 1 x týdně ložního pak 1 x za 14 dní. Zdravotní péče je zajištěna zdravotním střediskem ve věznici, obviněný je zbaven práva svobodné volby lékaře, klinického psychologa, zdravotnického zařízení a dopravní služby. Obviněný má nárok na náležité podmínky pro dodržování osobní hygieny. Vězeňská služba mu musí umožnit denní umývání, holení a vykonávání běžných hygienických potřeb. S tím souvisí i právo mít u sebe hygienický či holicí prostředky. Koupání je umožněno 2 x za týden. Další právo je na korespondenci. Tuto si hradí obviněný z vlastních prostředků. Pokud tyto nemá, hradí se z prostředků vězeňské služby pouze korespondence s jeho advokátem. Kromě korespondence s advokátem podléhá korespondence kontrole. U vazby útěkové či předstižné provádí kontrolu vězeňská služba a to především za účelem, zda korespondence neobsahuje věci, které nesmějí být na cele, nebo věci, jejichž odeslání by mohlo zmařit účel vazby. Korespondence u vazeb koluzních podléhá kontrole orgánu, který vede proti obviněnému řízení. V případě jeho rozhodnutí o pozastavení korespondence musí být o tomto obviněný vyrozuměn. Po ukončení koluzní vazby, je poté korespondence propuštěna.

Návštěvy jsou obviněnému umožněny 1 x za 14 dní, kdy délka návštěvy je 90 minut. Obviněný uvede jména osob, které žádá k návštěvě, kdy maximální počet jsou čtyři osoby i včetně nezletilců. U koluzních vazeb tyto návštěvy schvaluje státní zástupce, kdy u návštěvy je nutná účast orgánu, který vede proti obviněnému vyšetřování. V řízení před soudem návštěvy schvaluje soudce. Při návštěvě může obviněný přijmout balíček s povolenými potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg. Rovněž může dojít k výměně užívaného civilního oděvu. Přijímání balíčku s potravinami a věcmi osobní potřeby je povoleno obviněným jedenkrát za tři měsíce do hmotnosti 5 kg. Toto omezení se nevztahuje na balíčky s prádlem, tiskem, literaturou a hygienickými potřebami. Balíčky podléhají kontrole vězeňské služby. Pro obviněného je důležitý kontakt s jeho advokátem. Obviněný se k obhájci předvede vždy, jestliže o to obhájce požádá, včetně mimopracovní doby a dnů pracovního klidu. Obviněný má právo jedenkrát týdně na nákup ve vězeňské prodejně s potravinářským, drogistickým a průmyslovým zbožím. Ředitel věznice je oprávněn stanovit nejvyšší peněžní částku, za kterou lze jednorázově nakoupit. Nákup je prováděn bezhotovostním stykem, prostřednictvím vlastního účtu, který má obviněný k dispozici. Telefonní hovory mohou realizovat všichni obvinění, u kterých není obava, že by mohli mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Vězeňská služba je

povinna vést evidenci těchto hovorů a pořizovat jejich záznam. Záznamy telefonátů se nepořizují u hovorů mezi obviněným a obhájcem, státními institucemi a orgány na ochranu práv obviněných. Obviněnému má nárok na poskytování duchovních a sociálních služeb v rozsahu vyplývajícím ze zvláštních předpisů. K výkonu duchovní služby, jsou oprávněny pouze ty registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu tohoto práva. Duchovní služby poté spočívají v individuálním rozhovoru, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům.

3. 1. 2. Povinnosti obviněných

Povinnosti obviněných vyplývají z několika legislativních dokumentů. Mezi nejdůležitější patří zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Dále vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 109/1994 Sb. a aprobovaný vnitřní řád pro obviněné v konkrétní organizační jednotce. Základní povinnosti obviněných jsou zakotveny v ustanovení § 21 zákona č. 293/1993 Sb.:²³

(1) Obviněný je povinen dodržovat řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice, plnit příkazy a pokyny Vězeňské služby, šetřit majetek věznice a ostatních obviněných a chovat se slušně ke všem osobám, se kterými přijde do styku. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se odpovědnost za škodu způsobenou během výkonu vazby a podmínky jejího uplatnění občanským zákoníkem.

(2) Obviněný nesmí navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými nebo s osobami na svobodě, vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek nebo škodit zdraví, tetovat sebe nebo jinou osobu, anebo nechat se tetovat.

(3) Obviněný je povinen se podrobit osobní prohlídce při přijetí do vazby, při přemístění mimo věznici nebo při podezření, že má u sebe věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno. Věc, jejíž držení je ve vazbě zakázáno, se obviněnému odejme a po dobu trvání vazby vezme do úschovy.

(4) Obviněný je dále povinen

a) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,

²³ Zákon ČR č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

- b) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací,*
 - c) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby,*
 - d) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluobviněným nebo věznicí, pokud se o nich dozví nebo je zjistil,*
 - e) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k zamezení případné výroby, držení nebo zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznicí,*
 - f) dodržovat zásady hygieny,*
 - g) uhradit náklady zdravotních služeb poskytnutých v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána.*
- (5) Pokud je to nezbytné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti ve věznicí, jsou orgány Vězeňské služby oprávněny použít proti obviněnému, odmítajícímu plnit své povinnosti, donucovací prostředky stanovené zvláštním zákonem.*

3. 2. Vnitřní řád pro obviněné ve vazební věznicí

Každá vazební věznice má svůj vnitřní řád, který je vydáván na základě ustanovení § 3 odst. 2 vyhlášky 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. Ve vnitřním řádu jsou pak stanoveny práva a povinnosti obviněných, a celkový denní režim. Je zde popsán příjem obviněných, umísťování do cel, jejich vybavení vzor úpravy lůžka, stravování, vystrojování, korespondence, zdravotní péče, návštěvy, přijetí balíčku, nákup potravin a věcí osobní potřeby, duchovní služby, kulturní potřeby, knihovní řád, podmínky pro užívání radiopřijímačů, TV, příjem peněz, zaměstnávání, zásady hygieny, bezpečnosti, ochrany zdraví a požární ochrany, zájmové preventivní, sportovní programy.

Ačkoliv každá vazební věznice má svůj vlastní vnitřní řád jejich struktura je totožná. K názornému příkladu vnitřního řádu věznice jsem použil vnitřní řád vazební věznice v Českých Budějovicích²⁴

Přijímání obviněného:

Obviněný se při přijetí podrobí potřebným hygienickým a protiepidemickým opatřením odevzdá do úschovy své věci, které nemůže mít u sebe, dále má možnost seznámit se s právními předpisy upravujícími výkon vazby jako je např. zákon o výkonu vazby a řád výkonu vazby.

Umístování do cely:

Po přijetí je obviněný umístěn do cely. O umístění rozhoduje ředitelka věznice, nebo vedoucí oddělení výkonu vazby.

Vystrojování:

Pokud má možnost si obviněný zajistit pravidelnou výměnu svého prádla může místo vězeňského prádla užívat v cele své vlastní prádlo. Výměna vězeňského prádla se provádí ve stanovených termínech.

Korespondence:

Je prováděna zásadně prostřednictvím příslušného vrchního dozorce. U odesílané pošty a to i u nedoporučené s uvedením odesílatele. Korespondence, která podléhá kontrole, se odevzdává v nezalepené obálce.

Užívání telefonu:

Lze umožnit pouze na základě písemně odůvodněné žádosti v souladu se zákonem o výkonu vazby. U obviněného, který má koluzní vazbu je telefonování nepřípustné. Telefonního hovoru je přítomen vrchní dozorce nebo jiný pověřený zaměstnanec. Zpravidla se jedná o hovor obviněného se svým obhájcem.

²⁴ Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice České Budějovice pod č.j.:VS 225/2011-10/Všeob/300 ze dne 8.2.2012

Návštěvy:

Na základě žádanky (obviněný vyplní požadované údaje). Při návštěvě není povolen intimní kontakt, při návštěvě lze přijmout balíček v souladu se zákonem o výkonu vazby. Návštěva může být provedena i přes bezpečnostní sklo (a to vždy odůvodněně – nevhodné chování při návštěvě apod.)

Nákup potravin a věcí osobní potřeby:

Obviněný může provádět nákup bezhotovostní platbou a to v takovém množství, které lze uložit do jeho poskytnuté skříňky. Jednorázový nákup, který může obviněný v týdnu provést, může být do 1500,-Kč.

Příklad zaručeného sortimentu zboží vězeňské prodejny:

a) Potraviny, pochutiny nápoje

Pečivo, trvanlivé pečivo, cukrovinky, trvanlivé salámy a uzeniny, pomazánky, paštiky, konzervy, pochutiny, ovesné vločky, těstoviny, rýže, mléčné výrobky, instantní potraviny, nápoje, čaj, káva, vitamíny, sezónní zelenina a ovoce.

b) Drogistické a průmyslové zboží

Toaletní potřeby, hygienické potřeby, tabákové výrobky a kuřácké potřeby, potřeby k vedení korespondence a telefonování, jídelní potřeby, spodní prádlo, společenské hry, tiskoviny.

Uspokojování kulturních potřeb:

Obviněný, který má v užívání vlastní televizor, může v době stanovené časovým rozvrhem dne, tento používat. Musí být však zabezpečeno dodržování klidu. Televizor musí splňovat stanovené podmínky dané vnitřním řádem (vlastní napájení, bez vnitřní paměti, USB vstupů apod.). Obdobné podmínky jsou i pro používání vlastního radiopřijímače.

Každý televizní přijímač nebo radiopřijímač podléhá kontrole specializovanému elektrotechnickému pracovišti vězeňské služby, které schvaluje používání daného prostředku na cele.

Obviněným je dále umožněno sledovat televizi přímo v určené místnosti věznice. A to v pravidelných časových intervalech, kdy se v této místnosti pro střídají obviněný dle možné kapacity místnosti.

Příjem peněz a nakládání s nimi:

Obviněnému není povoleno držení finanční hotovosti. Finanční prostředky má obviněný na svém účtu peněz, který vede věznice. Zde má uloženy již případné finanční prostředky, které si přinese při nástupu do věznice a dále případné finanční prostředky, které mu byly zaslány do věznice a to běžně používaným způsobem poštovní poukázkou s uvedením adresy věznice, jména, příjmení a data narození odsouzených a obviněných. Peníze je možné přijmout rovněž bankovním převodem, kdy číslo účtu a variabilní symbol sdělí pracovníce oddělení ekonomického odsouzeným nebo odesilatel peněz.

Z těchto peněz obviněný hradí převážně nákupy ve vězeňské prodejně (potravin, známky, tisk, baterie), či si může připlatit za lepší stravu apod.

Lze tedy říci, že dostatečné finanční prostředky na účtu obviněného mohou jeho pobyt ve vazbě „zkvalitnit“ a může se tím snížit riziko negativního dopadu vazby na jeho osobnost.

Naopak je tomu v případě, že je obviněný bez finanční hotovosti na svém účtu. Poté je odkázán na zasílané balíčky od rodiny či známých, anebo je zcela odkázán na pomoc od spoluvězňů.

Zaměstnávání obviněných:

Vše se odvíjí dle pracovních možností věznice. V případě obviněných však nebývá zaměstnávání prováděno z důvodu současného nedostatku pracovních příležitostí. Vězeňskou službou je realizováno především u osob ve výkonu trestu. Zaměstnávání je poté buď prováděno přímo v prostorách věznice, anebo na venkovních, nestřežených pracovištích.

3. 3. Režim dne pro obviněné ve vazební věznici

Jako příklad uvádím časový rozvrh dne, který je přílohou č. 1 Vnitřního řádu pro obviněné Vazební věznice České Budějovice²⁵ s uvedením denního režimu u pracovního dne a dále režimu o dnu pracovního volna a klidu.

Časový rozvrh dne

²⁵ Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice České Budějovice pod č.j.:VS 225/2011-10/Všeob/300 ze dne 8.2.2012

Pracovní den:

05:00 hodin	Budíček
05:00-05:15 hodin	Provádění osobní hygieny a řádně ustrojení (oblékání)
05:15 - 05:45 hodin	Výdej a konzumace snídaně
05:45 - 06:00 hodin	Kontrola početního stavu
06:00 - 06:05 hodin	Úklid cel po výdeji stravy (příprava na odjezd obviněných do cel)
06:05 - 09:00 hodin	Ranní kontrola pořádku a kázně, vyřizování žádostí a stížností obviněných, převzetí odesílané korespondence
07:30 - 11:00 hodin	Zabezpečování práv (návštěvy, vycházky a plnění programů), odstraňování nedostatků v pořádku a úklidu cel, výdej léků do cel apod.
11:00 - 11:40 hodin	Výdej a konzumace oběda
11:45 - 12:00 hodin	Výdej vařící vody, sběr jídelních souprav
12:00 - 15:00 hodin	Zabezpečování práv (návštěvy, vycházky a plnění programů), výdej léků do cel
15:00 - 16:00 hodin	Osobní volno
16:00 - 16:40 hodin	Výdej a konzumace večeře
16:45 - 17:00 hodin	Výdej vařící vody, sběr jídelních souprav
17:00 - 17:45 hodin	Osobní volno
17:45 - 18:00 hodin	Kontrola početního stavu
18:00 - 20:00 hodin	Osobní volno
20:00 - 21:00 hodin	Osobní hygiena, úklid cel
21:00 hodin	Večerka (klid na lůžku)

Den pracovního volna a klidu:

05:30 hodin	Budíček
05:30 - 05:45 hodin	Provádění osobní hygieny a řádně ustrojení (oblékání)
05:45 - 06:00 hodin	Kontrola početního stavu
06:00 - 06:30 hodin	Výdej a konzumace snídaně, výdej léků do cel
06:30 - 06:45 hodin	Úklid cel po výdeji stravy a odstraňování nedostatků v pořádku
07:00 - 11:30 hodin	Provádění vycházek (osobní volno)
11:30 - 12:10 hodin	Výdej konzumace oběda, výdej léků do cel
12:15 - 12:30 hodin	Výdej vařící vody, sběr jídelních souprav
12:30 - 16:00 hodin	Provádění vycházek (osobní volno)
16:00 - 16:40 hodin	Výdej a konzumace večeře, výdej léků do cel
16:45 - 17:00 hodin	Výdej vařící vody, sběr jídelních souprav
17:00 - 17:45 hodin	Osobní volno
17:45 - 18:00 hodin	Kontrola početního stavu
18:00 - 20:00 hodin	Osobní volno
20:00 - 21:00 hodin	Osobní hygiena, úklid cel
21:00 hodin	Večerka (klid na lůžku)

3. 3. Příslušníci vězeňské stráže

Činnost příslušníků vězeňské služby upravuje Zákon o Vězeňské službě a justiční stráž České republiky. V tomto zákoně jsou kromě jiného stanoveny základní úkoly a řízení vězeňské služby a především povinnosti a práva jejich příslušníků.

Mezi hlavní úkolky patří střežení vazebních věznic a věznic kde odpovídá za dodržování stanovených podmínek vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Rovněž střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence, souvislosti s tím pak střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, zabezpečovací detence, nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Mezi další úkoly patří zajišťování pořádku v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva. Příslušník vězeňské služby je povinen jednat s osobami ve výkonu vazby rozhodně, musí respektovat jejich práva, zabránit krutému nebo důstojnost ponižujícímu zacházení s těmito osobami i mezi nimi navzájem a působit tak k naplňování účelu výkonu vazby. Při zákroku či služebním úkonu je příslušník povinen dbát cti a důstojnosti osob, s nimiž jedná, i své a nepřipustit, aby těmto osobám vznikla bezdůvodná újma a aby případný zásah do jejich práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení sledovaného účelu. Je povinen zakročit maří-li osoba ve výkonu vazby její účel. Nebo je-li narušován pořádek nebo ohrožována bezpečnost v prostorách Vězeňské služby, věznice pro místní výkon trestu, soudu, státního zastupitelství nebo ministerstva, nebo při eskortách předvádění osob z výkonu vazby. Zákon dává příslušníkům vězeňské stráže kromě jiných oprávnění požadovat vysvětlení, provést osobní prohlídku, oprávnění k odnětí věci, užit donucovací prostředky včetně použití zbraně. Příslušníci nemají vůči obviněným kázeňskou pravomoc. Obviněnému lze uložit kázeňský trest. Může se jednat o ústní důtku, pokutu (max. 1000,-Kč), kázeňský trest zákazu nákupu potravin a věcí osobní potřeby (max. 1 měsíc), kázeňský trest umístění do samovazby. Uvedené tresty lze uložit jen na základě stanovených podmínek uvedených v zákoně. Tresty je oprávněn ukládat ředitel věznice, vedoucí výkonu vazby a vrchní dozorce. Právě osobnost vrchního dozorce je pro obviněné osoby důležitá, a to nejen pro to, že rozhoduje o umisťování obviněných do cel, ale i organizování všech druhů aktivit na oddělení. Pro obviněné je jedním z nejdůležitějších zaměstnanců ve věznici vzhledem k tomu, že odpovídají za kázeň a pořádek na oddělení.

3. 4. Sociální pracovník

Mezi další pracovníky vězeňské služby patří vychovatelé, vychovatelé-terapeuti, speciální pedagogové, lektoři instruktoři, psychologové a také sociální pracovníci.

Sociální práce ve vězeňství spočívá zejména v poskytování sociálně právního poradenství. Jedná se o odbornou pomoc, která napomáhá řešení sociálních problémů osob umístěných ve věznici. A to především u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Může se jednat

o pomoc při řešení rodinných problémů jako je rozvod, sociální dávky pro rodinu, poradenství v případě vyživovací povinnosti, exekuce na majetek apod. Jeho hlavním úkolem je při propuštění z co nejvíce usnadnit jeho návrat do občanského života (nalézt zaměstnání, byt apod.) Nutná je spolupráce s organizacemi, jako je probační a mediační služba a dalšími organizacemi.

4. Empirická část - prvotní pocity obviněného ve vazbě

Při svých kontaktech s obviněnými ve výkonu vazby a to jak při pravidelných návštěvách (1,5 hodin za 14 dní), tak při výslechu jsem zjišťoval jejich prvotní pocity. Všiml jsem si, že každý člověk pobyt ve vazbě snáší rozdílně. Bývá to dáno především jeho vlastní silnou osobností, záleží však i na jeho rodinném zázemí, na kontaktech v rodině, přáteli apod. Odlišnosti byly patrné v případech již trestaných osob, kdy především rozhodovala kvalita života těsně před vzetím do vazby.

Výzkumné šetření

V praktické části své bakalářské práce jsem se zaměřil na získávání dat k validnímu výzkumu, týkající se osobního setkání s obviněnými, zejména ve Vazební věznici České Budějovice. Osoby obviněné, se kterými jsem se setkával, byli ve výkonu vazby poprvé.

Cíle práce:

Cílem bakalářské práce je zmapování sociálního dopadu vazby na osobnost člověka a takto získané informace dále prezentovat či uplatit při rozsáhlejší výzkumu těchto dopadů. Rozsáhlejší výzkum by mohl sloužit orgánům činným v trestním řízení při zvážení uplatnění institutu vazby, jako preventivního opatření ve stádiu vyšetřování trestných činů. Zejména by mohl tento rozsáhlejší výzkum sloužit jako doporučení při rozhodování o využití institutu vazby.

4. 1. Hypotézy

V rámci výzkumu jsem stanovil tři základní hypotézy. Hypotézy jsem následně po provedeném výzkumu a analýze dat vyhodnotil, zda se na základě získaných informací potvrdily či vyvrátily.

Hypotéza:

č 1)

Vazební institut má negativní sociální dopad na jednotlivce, který vyrůstal a žil v běžném společenském prostředí.

č. 2)

Osoby zdržující se dlouhodobě v kriminálním prostředí nejsou vazebním institutem nikterak dotčeny, co se sociálního dopadu týče.

č. 3)

Vazební institut je přínosem zejména pro orgány činné v trestním řízení ve vztahu k osobám uvedených v hypotéze č. 2

4. 2. Metodika

Ke svému kvalitativnímu výzkumu jsem použil osobní rozhovory, vlastní pozorování u šesti náhodně vybraných obviněných osob umístěných do vazby. Jednalo se tedy celkem o šest případů.

4. 2. 1. Případ č. 1

OSOBA:

obviněný muž P. J. (1980), obviněn za zvlášť závažný zločin obchodování s lidmi, zločin kuplířství, v minulosti trestán, bez výkonu trestu odnětí svobody

Rodinná anamnéza:

MATKA

Narozena v České republice (1962) má nedokončené základní vzdělání. Je bez zaměstnání, v invalidním důchodu. Bydlí s manželem na venkově v rodinném domě se svými 5 dětmi. Další nejstarší syn bydlí ve své vlastní domácnosti. Rodina je závislá na dávkách. Žije ve špatných sociálních podmínkách. Matka výchovu dětí nezvládá. Absence dětí ve školní docházce, nezájem o mimoškolní činnost. Děti se již ve školním věku dopouští drobných

majetkových přestupků, později i trestných činů. V rodině jsou časté návštěvy sociálních pracovníků. Později si bere do své vlastní péče i děti svého nejstaršího syna (obviněného).

OTEC

Narozen na Slovensku (1960). Má základní vzdělání. Je bez zaměstnání. Příjem má pouze z dávek od státu, anebo z trestné činnosti. V minulosti byl podmíněně trestán. Rodinu nebyl schopen finančně zabezpečovat. O výchovu svých dětí se nezajímal. Neměl zájem o jejich školní prospěch ani volnočasové aktivity.

SOUROZENCI

Dva bratři, dvě sestry, všichni mladší. Sestry a nejmladší z bratrů navštěvují ZŠ, starší bratr má ukončené základní vzdělání, je již trestán, bez zaměstnání. Bydlí ve společné domácnosti se svými rodiči.

MANŽELKA

Narodila se na Slovensku (1982). Má pouze základní vzdělání. Od svých 17 let je v České republice. Od svých 18 let provozovala prostituci. V tento rok se seznámila s obviněným. O rok později se za něj provdala. Společně mají 4 nezletilé děti. Své příjmy má pouze z dávek od státu, kterými se snaží zabezpečit chod rodiny. Další příjmy měla z provozování prostituce. Příjmy z prostituce však převážně sloužily k uspokojení okamžitých potřeb obou manželů. Je na mateřské dovolené.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Vyrůstal ve společné domácnosti se svými rodiči a sourozenci v rodinném domě na venkově. Navštěvoval základní školu, kterou ukončil. Poté se přihlásil na učební obor odborného učiliště. Z důvodu častých neomluvených absencí, však byl již v 1 ročníku ze školy vyloučen. Jinou školu nevyhledal. Nikdy nebyl zaměstnán, nikde nepracoval.

Ve svých 21 letech se oženil se svou přítelkyní, se kterou má syna. S manželkou poté bydlel v domě svých rodičů. Poté když se jim po roce narodil další syn, z bydliště se odstěhoval do podnájmu do rodinného domu. Jeho žena provozovala prostituci, kromě zisků z prostituce ženy, byla rodina závislá na dávkách od státu. Další zisky z trestné

činnosti sloužily obviněnému k uspokojování jeho osobních potřeb. Finanční situace rodiny byla špatná. Obviněný se stává od svých 30 let pobíratelem plného invalidního důchodu. Poté se manželce narodilo 3 dítě. Pro neúnosnou finanční situaci rodiny, si však starší syny vzali do své péče, rodiče obviněného. Finanční situace rodiny se nezlepšila, dluží za nájem, nesplacené spotřebitelské úvěry apod.

Obviněný byl v pravidelném kontaktu se svými rodiči. Jeho styky však byly převážně s kriminálně závadovými osobami, s prostitutkami. Zájem obviněného o výchovu dětí byl minimální, děti měly špatné rodinné zázemí. Vznikl u něj návyk, mít příjem z trestné činnosti a zisky z této činnosti okamžitě uspokojoval svou osobní potřebu. (převážně alkohol, hrací automaty). Dále udržoval mimomanželský vztah.

Povahově se jedná o impulsivní osobnost, ale dokáže mít své emoce pod kontrolou. Je flegmatický, sobecký, lhostejný ke svým blízkým.

Zadržení – domovní prohlídka

Zadržení obviněný bere s nadhledem a to i proto, že se nejedná o první kontakt s orgány Policie ČR.

Domácnost (byt) je na hranici obyvatelnosti. Zázemí je špatné, vybavení domácnosti minimální. Upravenost a čistota bytu napovídá o úrovni rodiny.

Vazba

Prvotní pocity ve vazbě jsou pro něho těžké především ze ztráty osobní svobody. Postupem času si na pobyt ve vazbě zvyká. Pro své časté kontakty s kriminálně závadovými osobami zná některé spoluvězně ve věznici. V prostředí těchto osob se rovněž rychle adaptuje.

Ve věznici udržuje korespondenci se svojí manželkou a milenkou. Manželka ho pravidelně navštěvuje. Po zadržení je nucena se odstěhovat k rodičům obviněného a to především z finančních důvodů. Během pobytu jejího manžela ve vazbě se jí narodí další dítě. Její finanční situace je špatná. Obviněný ani ve vazbě neprojevuje zájem o zajištění jeho rodiny. Spoléhá na pomoc své matky. O své děti nejeví zájem, po dobu pobytu ve vazbě ho nenavštíví. Stejně jako v době před zadržením spoléhá na pomoc rodiny (popř. státu).

Z vazby přešel do výkonu trestu odnětí svobody.

Shrnutí:

V prvních dnech vazby se projevilo psychické strádání a to z náhlého zbavení osobní svobody, odloučení od rodiny. Adaptace na prostředí však probíhá rychleji. Na prostředí věznice si zvyká. Některé spoluvězně zná osobně, rovněž v důsledku dřívějších styků s kriminálně závadovými osobami si přivykne na prostředí věznice.

Díky nízkým rodinným vazbám zvláště nestrádá odloučením od rodiny. Tím snáší vazbu lépe. V době před zadržením si nevytvořil takové kontakty, které by mu ztrátou svobody chyběly. Těžce si zvyká na odloučení od své manželky a milenky a to především z důvodu nemožných sexuálních aktivit. Zájem o rodinu jako takovou, o své děti má minimální. Před zadržením neměl o rodinu zájem, nijak jí nezabezpečoval, malé city ke své manželce a dětem. Rovněž ve vazbě se o finanční zabezpečení rodiny nezajímal, o své děti projevuje zájem minimálně. Dá se říci, že vazba mu umožnila utéci od neřešených finančních problémů rodiny. Obava o případnou ztrátu zaměstnání v daném případě nepřichází v úvahu. Obviněný byl dlouhodobě bez zaměstnání. Případná ztráta pověsti ho nezajímá.

Sociální dopad na jeho osobu je malý.

4. 2. 2. Případ č. 2

OSOBA:

obviněný muž P. Š. (1962) obviněn ze zločinu vydírání, netrestaný

Rodinná anamnéza:

MATKA

Matka má ukončené středoškolské vzdělání, pracovala jako prodavačka.

Bydlí sama v rodinném domě.

OTEC

Otec má ukončené středoškolské vzdělání pracoval jako elektrikář ve státním podniku, později v soukromé firmě. Zemřel ve věku 73 let

Manželé bydleli v rodinném domě. Jejich dva synové vyrůstali v dobrém rodinném zázemí,

rodina byla dobře finančně zajištěna (oba rodiče zaměstnáni). Matka je stále v kontaktu se svými syny.

SOUROZENEC

Bratr (1960) - ženatý 2 děti, má středoškolské vzdělání, od svých 25 let se osamostatnil, má vlastní rodinu. Je zaměstnán jako úředník ve státní správě. Je v pravidelném kontaktu se svojí matkou. Zde se nepravidelně setkává se svým bratrem a jeho rodinou. Samotné rodiny obou bratrů se navštěvují minimálně.

MANŽELKA (1964)

Má středoškolské vzdělání, po mateřské dovolené, pracovala jako administrativní pracovnice v potravinářském závodě. V době podnikání jejího manžela odchází pracovat do jeho firmy. Se svým manželem má syna.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Do svých 23 let bydlel ve společné domácnosti se svými rodiči. Poté se oženil, osamostatnil. S manželkou bydlel v bytě panelového domu ve městě. Má odborné středoškolské vzdělání elektrotechnického směru. Pracoval ve firmě na pozici elektrikář, později v tomto oboru bude sám podnikat.

Založil firmu, začal zaměstnávat další zaměstnance. Firma byla výdělečná. S rodinou se odstěhoval z bytu do rodinného domu. Zisky z podnikání rostly, rodina si začala žít nad poměry. Dále rozšířil působnost svého podnikání. Přibyly úvěry u bank. V průběhu však došlo k tomu, že neměl na zaplacení vysokých splátek úvěrů a firma se začala dostávat do finančních problémů. Problémy narůstaly, včas je neřešil. Mzdy svým zaměstnancům platil se zpožděním, poté mzdu přestával vyplácet vůbec. Firma se dostávala do kritické finanční situace. Dluhy narostly. Ačkoliv si obviněný tuto situaci zavinil svým jednáním, hledal viníka jinde. Cítil se ve svém podnikání podveden, kdy hledal řešení pro něj už bezvýchodné situace. Byl pod tlakem rodiny, svých zaměstnanců, obchodních partnerů, bank, kdy chtěl dostat svým závazkům. Jeho psychický stav se zhoršoval.

Vše mělo za následek, že jednal zkratkovitě a volil k řešení jeho situace shora uvedené

trestnímu jednání.

Je povahou pracovitý člověk, podnikavý, je starostlivý o rodinu, práce v oboru, kterým se vyučil je i jeho koníčkem, stále se v oboru vzdělával. Je hovorný, není sportovním typem, ani agresivní povahy.

Zadržení – domovní prohlídka:

Už od prvního momentu zadržení na něj tento moment těžce psychicky zapůsobí. (již před zadržením nebyla jeho psychika v dobrém stavu). Při domovních prohlídkách se projevuje stud za své chování před rodinou. Rodina o jeho jednání nic nevěděla.

Vazba:

Těžce nese omezení na svobodě, odloučení od rodiny. Trápí ho nemožnost jakkoliv ovlivnit chod rodiny, chod firmy. Pociťuje bezradnost, stud. Po prvních návštěvách jeho manželky a syna začíná jejich prostřednictvím určitým způsobem řídit chod firmy, která je však ve velké krizi. Se svou rodinou udržuje písemný kontakt.

Nejvyšší úzkost pociťuje nad rozpadajícím se manželským vztahem. Před zadržením již byl vztah narušený, po zadržení se ještě zhoršil. (Manželka mu i přesto poskytuje ve vazbě podporu). Těžce nese stav, že ponechal rodinu bez zajištění s dluhy, nemožnost řídit firmu a to především bez jeho přítomnosti.

Kromě návštěv rodiny udržuje kontakt s blízkými korespondencí. Je rovněž průběžně informován o stavu firmy. Čas ve vazbě tráví především psaním pokynů pro svou rodinu, kde uvádí, (koordinuje), jakým způsobem uchovat chod jeho firmy. Volný čas dále vyplňuje čtením knih.

Jeho blízké osoby si nedokáží představit jeho případné potrestání. Rodina tají jeho pobyt ve vazbě před okolím (obchodními partnery).

Obviněný si na chování ze strany dozorců si nestěžuje, nejedná se o konfliktní typ, snaží se vyjít se i se spoluvězni. Má obavu z délky vazebního řízení a případný trest si nedokáže připustit. Spoléhá na pomoc svého advokáta, kterého si sám zvolil.

Z vazby přešel do výkonu trestu odnětí svobody.

Shrnutí:

Pro obviněného měl pobyt ve vazbě citelný sociální dopad. Přišel o kontakt s rodinou, která nesla těžce veškeré jeho finanční problémy. Následně se do tíživé situace dostala i přítelkyně. Přišel o svou práci – možnost svým jednáním udržet chod své firmy. Tyto své problémy si uvědomoval a těžce nesl nemožnost vyřešit jeho osobní rodinné problémy, vysvětlit své chování. Již samotný pobyt ve vazbě byl pro něj ponaučením a to především pro jeho předešlou beztrestnost. Vše ovlivnily silné pocity úzkosti odloučením od rodiny a syna spojené se ztrátou svobody. Za své jednání pociťoval stud hlavně před svou rodinou, a matkou. V daném případě měl pobyt obviněného ve vazbě velký sociální dopad. Jeho aktivity před zadržením byly rodina, zaměstnání, kterým rodinu zabezpečoval. Kromě samotného omezení na svobodě trádal právě odloučením od rodiny. Na pobyt ve vazbě se nedokázal rychle adaptovat. Při návštěvách se snažil těžce dávat rodině najevo, že pobytem jeho osobnost nestrádá. Rovněž za přispění svého advokáta komunikoval s rodinou, ale hlavně s tímto intenzivně připravoval podklady pro svou obhajobu. I když se jeho rodina snažila utajit jeho obvinění a pobyt ve vazbě, citelně nesl i možnou ztrátu pověsti, která by mohla, právě v jeho zaměstnání mít negativní dopad. A to v podnikatelském prostředí mezi svými spolupracovníky, zákazníky apod. Celé trestní řízení cítil on i jeho rodina jako velkou křivdu orgánů činných v trestním řízení.

4. 2. 3. Příklad č. 3

OSOBA:

obviněný muž P. T. (1977) obviněný ze zločinu obchod s lidmi, kuplířství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek, pohlavní zneužívání, v minulosti trestán

Rodinná anamnéza:

MATKA

Narozena v na Slovensku (1960), kde žije do svých 15 let. Má základní vzdělání. Vdala se v Čechách ve svých 17 letech. Ve stejné době se jí narodil první syn a o čtyři roky později druhý. Se svým manželem a dětmi žila nejdříve v činžovním domě ve městě, poté získali byt v panelovém bytě na sídlišti. Sama zabezpečuje chod rodiny. Manžel jí v domácnosti nepomáhal. Po mateřské dovolené, přešla do invalidního důchodu. Předčasně zemřela ve

svých 40 letech.

OTEC

Narozen na Slovensku (1958), kde se seznamuje se svou manželkou. Od svých 35 let je v částečném, poté v plném invalidním důchodu. Má nedokončené základní vzdělání. Nepracuje. Příjem má pouze z dávek od státu. Jako nezaměstnaný ani v rodině nevyvíjel žádnou aktivitu a rodinné zázemí se nestaral, jeho hlavní zájmem byly dávky od státu. Při jednání s úřady se projevoval agresivně, sám měl potíže s respektováním pravidel.

Páchal trestnou činnost, za kterou byl trestán, byl ve výkonu trestu odnětí svobody. Po úmrtí jeho ženy se vztah s jeho syny rozpadl. Nebyl schopen udržet funkční rodinu, kterou držela jeho žena pohromadě. O své syny nejevil zájem, tito už byli v dospívajícím věku.

SOUROZENCI

Bratr (1982)

Dokončil pouze základní vzdělání, docházku na učební obor zanedbával, a již v prvním ročníku studium ukončil, nikde nepracoval. Ve svých 23 letech se oženil. Se svou manželkou má 3 děti. Jeho rodina je závislá na dávkách od státu. Páchá trestnou činnost. Příjmy z této činnosti převážně užívá pro svou potřebu. Výchova svých dětí ho nezajímá. Se svým bratrem, je v kontaktu s tímto páchá rovněž trestnou činnost. S rodinami se nenavštěvují. Ve svých 29 letech nastupuje do výkonu trestu odnětí svobody.

MANŽELKA (1982)

Základní vzdělání. Se svým manželem se potkala ve svých 16 letech, v této době se jí narodil 1 syn. Celkem spolu mají 4 děti. Je nezaměstnaná. Živila se prostitucí, peníze získané z této činnosti užila ona ale především její manžele pro svou osobní spotřebu.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Obviněný si v raném dětství si neužil rodinného zázemí. Otec se o jeho výchovu nezajímal a matka byla pouze schopna udržet domácnost pohromadě. Výchova synů byla okrajová. Oba rodiče se nezajímal o jeho školní docházku, prospěch a to i z důvodu, že

sami byli bez vzdělání. Již ve školních letech, díky této nevhodné výchově, začal mít problémy. Jednalo se o školní prospěch a docházkou. Obtížně se začleňoval do kolektivu. Jeho nikým nekontrolovatelným pobytem na sídlišti, byl více náchylný ke "svodům" patologických vlivů. Ve své začínající pubertě se vzhlédl v boxu. Začal navštěvovat sportovní klub, kde však s docházkou vydržel necelý rok. Sport měl však pro jeho zanedbanou osobnost špatný vliv. Stal se více agresivní, vyvolával časté potyčky a rvačky. Postupně si násilnými sklony ve svém úzkém okolí zjednal respekt.

Co se týče otce, výchovně na něj nepůsobil. S chováním otce se později identifikoval, převážně si osvojil povahové vlastnosti a názory svého otce (nepracovat, získávat dávky, páchat trestnou činnost).

Po ukončení základní školní docházky nastoupil na odborné učiliště. V průběhu 1 ročníku byl ze školy vyloučen z důvodu neomluvené absence. Další studium již nevyhledává. Do zaměstnání nenastoupil. Ve svých 19 letech se stal otcem. Jeho partnerka je o 2 roky mladší. Tuto si bere za manželku. Vztah s manželkou nevedl k lepšímu obratu v jeho chování. I ona pochází z rodiny, která neměla významnou úlohu při její socializaci. Další syn se jim narodil o rok později. Partnerka je na mateřské dovolené závislá jen na příspěvku od státu. Obviněný je k své rodině zcela lhostejný. Projevuje se sobecká povaha, kdy na chod rodiny dává pouze zlomek ze svých příjmů, které pocházejí z trestné činnosti. Manželka zajišťuje chod rodiny z dávek od státu. Vybavení domácnosti je špatné. V době,

kdy první syn nastoupil školní docházku, se narodila manželům dcera. Situace rodiny a hlavně situace dětí je neúnosná a oba synové jsou odebrány a umístěny do dětského domova. Dcera zůstává v péči rodičů. U jeho dětí, které byly umístěny do dětského domova, je později při návštěvách ve vazbě patrný menší negativní vliv jeho otce na jejich chování. Nedochozí zde „prozatím“ k identifikaci s právě s jeho chováním.

Obviněný stále nepracuje. Přibýlo páchání závažnější shora uvedené trestné činnosti. Příjmy z této činnosti končily k uspokojování jeho okamžitých potřeb, jako jsou alkohol, drogy, hrací automaty. Stává se závislý na pervitinu. S penězi nedokáže hospodařit. Strádá rodina, domácnost. I z důvodu užívání drog se zvýšila jeho agresivní povaha. V průběhu doby dochází k tomu, že přinutí i svou manželku k vykonávání prostituce. Ta je na něm psychicky závislá, trpí mu jeho násilnické sklony, nevěry. Za účelem zvýšení dávek od státu, se rozvádí. Stále bydlí ve společné domácnosti. Z jejich vztahu se narodil další

syn. Po narození syna již manželka prostituci nevykonává. Dcera i přes volnou výchovu dokončí základní školu.

V případě obviněného rodina jako nejvýznamnější skupina, která utváří člověka, selhala. Od raného dětství nebyla jeho osobnost socializována. Socializace neproběhla a díky tomu se nedokázal přizpůsobit normám běžného soužití. Od mládí nevhodnou výchovou zvyšovala jeho agresivita, obtížně se začleňoval do kolektivu. Postupně se zvýšily jeho potíže s respektováním pravidel. Nebyl schopen jako kulturní bytost fungovat ve složitém systému lidské společnosti. Neosvojuje si základní návyky, jako je např. slušné chování, účelné používání předmětů denní potřeby, vzdělání – základní poznatky.

Zadržení – domovní prohlídka.

Zadržení obviněný bere s nadhledem a to i proto, že se nejedná o první kontakt s orgány Policie ČR. Při domovní prohlídce se chová suverénně, nepřipouští si trestní stíhání. Domácnost (byt) je na hranici obyvatelnosti. Zázemí je špatné, vybavení domácnosti minimální. Upravenost a čistota bytu napovídá o kulturní, hygienické úrovni rodiny.

Vazba

Jeho agresivita se zvyšuje. Projevují se počáteční abstinenční příznaky po droze. Dostává se do konfliktů s vězeňskou službou. Jeho agresivita směřuje i proti ustanovenému advokátovi.

Při první návštěvě ho za ním dochází již ve vysokém stádiu těhotenství (bývalá) manželka. Při návštěvě se obviněný chová agresivně. Stěžuje si na poměry, ve vazbě chová se arogantně. Manželka ho informuje o finanční situaci rodiny, kdy nemá na nájem, na zaplacení půjček a úvěrů. Ten jí není schopen jakkoliv pomoci. Jeho příjem je jenom invalidní důchod. V okolí rodiny není žádná blízká osoba, která by pomohla situaci řešit. Obviněný není schopen své ženě nijak pomoci. Naproti tomu se projevují žárlivé sklony, kdy je schopen manželku při návštěvách či v korespondenci urážet a napadat.

Manželka je nucena pro tíživou situaci, která již byla před zadržením obviněného, opustit byt a to z důvodu neplacených nájmů městského bytu. Nachází prozatímní útočiště v azylovém domě. Zde je ubytována v jedné místnosti. Výchovu dětí nezvládá. Dospívající dcera jí neposlouchá, vrací se domů pozdě, přestala navštěvovat odbornou školu. Stejně problémy jsou s mladším synem. Je bez prostředků.

V průběhu vazby se manželce rodí další dítě. Při dalších návštěvách manželku doprovází i děti. Manželka si stěžuje na jejich chování. Projevuje se však malý respekt dětí před otcem. Na jeho výtku proč zanechala školu, mu 16 letá dcera odpoví „*chci být těhotná*“

Obviněný si ve vazbě uvědomuje, že i přes jeho násilnické sklony a agresivní povahu nemá u svých dětí žádný respekt. Je zde patrné, že se o jejich výchovu nezajímal, kdy děti převážně trávily volný čas u svých prarodičů (rodičů manželky).

Z vazby přešel do výkonu trestu odnětí svobody.

Shrnutí:

V daném případě pobyt obviněného ve vazbě, má minimální sociální dopad. Vše se odvíjí od jeho způsobu života. Především nezáměr o rodinu o své blízké, jeho sobecká povaha mu při pobytu ve vazbě nepřivádí pocit studu, či starost o zbytek rodiny. Neprojevují se pocity úzkosti. Rovněž adaptace na prostředí věznice byla pro obviněného snazší a to pro předešlé styky s kriminálně závadovými osobami či kvalitou jeho dosavadního života (např. hygienických podmínek bydlení).

4. 2. 4. Případ č. 4

OSOBA:

obviněný muž R. F. (1970) obviněn ze zločinu vydírání, v minulosti netrestán

Rodinná anamnéza:

MATKA (1947)

Vdala se ve svých 21 letech, se svým manželem má 2 děti. Rodina bydlela v bytě činžovního domu ve městě. Má středoškolské vzdělání. Po mateřské dovolené pracovala jako účetní ve stavební firmě. V současné době ve starobním důchodu.

OTEC (1940)

Má středoškolské vzdělání. Zaměstnán byl od svých 22 let a to později jako mistr ve strojařské firmě. Zde pracoval až do doby zániku firmy, poté je v starobním důchodu.

Z příjmů ze svých zaměstnání oba rodiče zabezpečovali chod rodiny. Rodina plnila

sociálně ekonomickou funkci. Netrpěla hmotným nedostatkem. Oba rodiče měli zájem o výchovu svých dětí, jejich prospěch, volný čas, koníčky. Pravidelně jezdili z města společně na dovolenou, nebo na rekreační chalupu oba rodiče pamatovali při výchově na rekreaci, relaxaci, zábavu. Nebyla zanedbána ani socializačně -výchovné funkci rodiny, kdy obě děti připravily v dospělosti na vstup do praktického života. Rodina splnila i funkce emocionální. V rodině bylo potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Citové vazby přetrvaly.

SOUROZENCI

Sestra (1968)

Má vysokoškolské vzdělání. Ve svých 24 letech se provdala, má 2 děti. Bydlí se svou rodinou v rodinném domě, pracuje ve školství. Je v pravidelném kontaktu s rodiči, často se setkává i s rodinou svého bratra.

MANŽELKA (1974)

S manželem se seznámila v zaměstnání. Společně mají jedno dítě. Má středoškolské vzdělání. Přestože je na mateřské dovolené, pomáhá manželovi při jeho podnikatelských aktivitách.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Vzhledem k tomu, že rodina obviněného plnila všechny své základní funkce, byla výchova dobře zabezpečena. Obviněný ve svém dětství se pravidelně věnoval svému koníčku a to házené, kdy byl i ze strany svých rodičů k tomuto podporován. Volný čas trávil aktivně, sportem, v zimních měsících o prázdninách na horách apod. Rodiče měli zájem o jeho prospěch, kdy ukončil gymnázium. Přestože měli zájem, aby studoval na vysoké škole rozhodl se, že začne být samostatně výdělečně činný. Začal podnikat v oboru stavebnictví. Ve svých 21 letech se oženil se svou první manželkou, se kterou má 3 děti. Byl úspěšným podnikatelem velmi dobře finančně zajištěný. Rovněž manželka byla zaměstnána, kdy pracovala jako administrativní pracovnice v soukromé firmě. Poté byla v domácnosti. Rodina si žila nad poměry. O výchovu svých dětí jevil velký zájem a to i přes své podnikatelské aktivity, které jsou časově náročné. Dohlížel na prospěch dětí, zajímal se, jak

trávily volný čas, nutil děti k sportovním aktivitám ve volném čase. Tyto aktivity financoval, rovněž financoval i doplňkové vzdělávání. Později se manželský vztah rozpadl a se svou ženou se rozvedl. Koupil dům, kde bydlel se svou družkou (později manželkou) a dětmi. Staral se o své děti, které měl ve střídavé péči se svou bývalou manželkou, tyto zaopatřoval. Finančně zajišťoval chod domácnosti. Ve svém zaměstnání byl v kontaktu s mnoha obchodními partnery, spolupracovníky, jednatelem velkých firem. Byl v neustálém kontaktu s rodinou, rodiči. Veškerý volný čas se snažil se svou rodinou prožít aktivně. Měl stále nadprůměrné příjmy z jeho více podnikatelských aktivit, žil v luxusu. Snad právě možná finanční ztráta z nadprůměrných zisků, či získání dalšího majetkového prospěchu, mělo za následek shora uvedené jednání obviněného.

Jedná se o silnou povahově klidnou osobnost. Je inteligentní, komunikativní, organizačně schopný pracovitý člověk.

Zadržení – domovní prohlídka:

Vzhledem k tomu, že se nejedná o první kontakt s orgány Policie ČR, bere zadržení klidně. Samotná domovní prohlídka, již má na něj negativní dopad vzhledem k tomu, že se jedná o zásah do soukromí jeho rodiny.

Vazba:

Ihned po zadržení je v neustálém kontaktu se svým advokátem, kterého si zvolil. Jeho služeb využívá i pro komunikaci s rodinou. Rodina je s ním v kontaktu při návštěvách, korespondencích. Při návštěvách nedává najevo, žádných změn v jeho chování. Zajímá se o školní prospěch dětí, jak tráví volný čas, jak vypomáhají jeho družce. Snaží se, aby jeho pobyt ve vazbě nijak nenarušil chod rodiny. Nepřipouští si však trestní stíhání a nemá obavy z délky vazby. Ve vazbě komunikuje s některými spoluvězni.

Po skončení 3 měsíční koluzní vazby je propuštěn. Ihned po propuštění se zapojil do běžného denního života, (práce, dovolená).

Shrnutí:

V daném případě měl pobyt obviněného ve vazbě velký sociální dopad. Jeho aktivity před zadržením byly rodina, děti a zaměstnání, kterým rodinu zabezpečoval. Od samotného omezení na svobodě trádal právě odloučením od rodiny. Na pobyt ve vazbě se však

dokázal rychle adaptovat. Při návštěvách nedal rodině najevo, že by pobytem ve vazbě strádala jeho osobnost. Rovněž za přispění svého advokáta komunikoval s rodinou, ale hlavně s tímto intenzivně připravoval podklady pro svou obhajobu. V neposlední řadě citelně nesl i možnou ztrátu pověsti, která by mohla v jeho zaměstnání, v podnikatelském prostředí citelný dopad.

4. 2. 5. Příklad č. 5

OSOBA:

obviněný muž B. R. (1960), obviněn z trestného činu obchodování s lidmi, kuplířství, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými látkami a s jedy, v minulosti trestán, byl ve výkonu trestu odnětí svobody.

Rodinná anamnéza:

MATKA, OTEC

Oba rodiče již zemřeli. Rodina bydlela v rodinném domě na Slovensku. Společně měli šest dětí. Otec byl v minulosti trestán, byl i ve výkonu trestu odnětí svobody.

SOUROZENCI:

3 bratři (z toho 1 mentálně postižen vyrůstá v ústavu). Zbylí dva bratři v minulosti trestáni. Vzájemné styky neudržují.

MANŽELKA (1964)

S manželem má 2 dcery. Je vyučena. Oba dokázali rodinu zabezpečit byt' za přispění sociálních dávek. Z finančních prostředků byli schopni vybavit domácnost, dokázali s těmito penězi hospodařit. Obě dcery se vyučily. Od svých 40 let je v invalidním důchodu. O čtyři roky později jí manžel opustil a manželství je rozvedeno. S dětmi zůstává bydlet ve společné domácnosti.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Do svých 16 let bydlel na Slovensku, v nájemním bytě. Poté se svojí matkou a 2 bratry

odstěhoval do Čech. Zde bydlel v podnájmu v bytě činžovního domu ve městě. V jeho 22 letech mu matka zemřela. V té době již obýval nájemní byt se svou družkou později manželkou. S družkou se poté oženil. Narodila se jim dcera a o 4 roky později další.

Obviněný má pouze základní vzdělání. Učební obor nedokončil. Byl zaměstnán ve stavební firmě jako zedník. Ve svých 41 letech se stal pobíratelem invalidního důchodu. Od té doby nikde nepracuje. Kromě důchodu má prostředky převážně z trestné činnosti. Za tuto je i trestán. Ve svých 48 letech si našel nový vztah a od rodiny odešel. Tím se mu rozpadl vztah s jeho původní rodinou. Se svou novou družkou bydlí poté v podnájmu. Přetrvává, že kromě dávek má prostředky na své živobytí z trestné činnosti. Z těchto prostředků a z finančních prostředků své družky rovněž dokáže zajistit chod jejich domácnosti. Bývalá manželka, děti s ním přestávají komunikovat. Má s nimi špatný vztah. On sám se stýká převážně s KZO a prostitutkami osobami užívající OPL. Následně je pro shora uvedenou trestnou činnost zadržen.

Jedná se o impulzivní osobnost, někdy má sklony k agresivnímu chování. Je spíše sobecké povahy.

Po zadržení – domovní prohlídka

Obviněný těžce nese samotné zadržení. Trest si nepřipouští, ale má obavu z délky vazebního řízení. Vzhledem k „naspořeným“ finančním prostředkům si dokáže zvolit svého advokáta. V průběhu vazebního řízení finance vyčerpá a poté nemá na jeho zaplacení. Při pobytu ve vazbě nežádá o návštěvy, nechce, aby ho jeho rodina v podmínkách vazby viděla. S rodinou udržuje pouze písemný kontakt. Kontaktuje děti přítelkyni. Dětem vyčítá malý zájem o jeho osud. V průběhu vazby dochází u něj ke změnám postojů, začíná mít velkou obavu o chod rodiny, o způsob života jeho dětí. O svém životě začíná více přemýšlet, má o své děti starosti. Ve vazbě se začíná obracet k víře, využívá duchovních služeb faráře, který do vazební věznice dochází. Začíná více uvažovat o své budoucnosti. Více se obává o budoucnost svých dětí.

Z vazby přešel do výkonu trestu odnětí svobody.

Shrnutí:

V prvních dnech vazby se projevilo psychické strádání a to z náhlého zbavení osobní svobody, odloučení od rodiny. Adaptace na prostředí však probíhá rychleji a to především

z důvodu, že byl v minulosti ve VTOS. Rovněž pro své styky s kriminálně závadovými osobami si snadněji přivykl na prostředí věznice.

Přestože byly jeho rodinné vazby před zadržením zpřetrhány, kdy neudržoval kontakt se svými dětmi, sociální dopad vazby na obviněného byl velký.

Ve vazbě po rozmluvách s farářem začal o životě více přemýšlet, kdy zjistil, o co přichází ve vazbě ztrátu kontaktů s rodinou. Ve vazbě začal korespondenčně komunikovat s jeho dětmi. Začal se zajímat o jejich život o to, co dělají, bál se o jejich osudy. I proto, že dokázal své dcery zabezpečit, vychovat, začal se ve vazbě zajímat o stav rodiny, od které odešel. Dcery s ním navázaly písemný kontakt.

Projevily silné pocity úzkosti odloučením od rodiny a dětí spojené se ztrátou svobody.

V daném případě neměl pobyt ve vazbě na osobnost člověka velký negativní dopad. Pobyt ve vazbě a především za přispění pohovorů s farářem, který do věznice pravidelně docházel, dokázal změnit pohled na svůj dosavadní život. Snažil se najít cestu zpět ke své rodině. V daném případě rovněž není možno hovořit o případnou ztrátu dobré pověsti, či ztrátu zaměstnání.

4. 2. 6. Případ č. 6

OSOBA:

obviněný muž P. K. (1980) obviněn z trestného činu vydírání, nedovolené ozbrojování, netrestán

Rodinná anamnéza:

MATKA (1956)

Matka je vyučena, pracuje jako kuchařka. Se svým manželem mají 1 syna. Rodina bydlela v rodinném domě na okraji města a byla dobře finančně zabezpečena. Jako jedináčkovi věnovali oba rodiče svému synovi velkou pozornost a péči. Dohlíželi na jeho prospěch, koníčky, v mládí trávila rodina společné dovolené, volný čas. K neshodám se synem docházelo až v jeho dospělosti, kdy si syn našel zaměstnání, přítelkyni a snažil se osamostatnit. Matka nesla špatně jeho odloučení, docházelo k názorovým neshodám týkající se jeho přítelkyně, práce apod. Docházelo mezi nimi ke ztrátě komunikace. Syn jí později přestal navštěvovat.

OTEC (1955)

Otec má středoškolské vzdělání, pracuje jako dispečer u spediční firmy. Se svou manželkou bydlí ve společné domácnosti.

DRUŽKA (1982)

Má středoškolské vzdělání. Byla zaměstnána ve sportovním centru, kde se seznámila s obviněným. S tímto později s ním začala bydlet ve společné domácnosti. Ze vztahu se jim narodil syn a nastoupila na mateřskou dovolenou. V době, kdy byl synovi rok, byl jeho otec vzat do vazby.

Osobní anamnéza:

Prostředí:

Obviněný má středoškolské vzdělání. Do svých 21 let bydlel ve společné domácnosti se svými rodiči. Poté se našel přítelkyni, kdy s ní bydlí společně v podnájmu v bytě ve městě. Začíná soukromě podnikat je jednatelem firmy podnikající v oboru finančního poradenství. Má své zaměstnance. Je dobře finančně zajištěný. Z finančních prostředků dokáže svou rodinu zajistit. S touto se poté z nájemního bytu odstěhuje do vlastního rodinného domu. Vše zajišťuje z vlastních finančních prostředků. Má pravidelného koníčka – sport, posilovna. Převážnou část času tráví ve svém zaměstnání, poté se snaží věnovat rodině. Je velmi citelně závislý na svém dítěti.

Povahou je klidná osobnost, pracovitý, pořádný, ve svém okolí respektován. Je citově založený.

Zadržení – domovní prohlídka:

V prvních momentech po zadržení se chová klidně, najevo nedává žádné své emoce. A to i přesto, že se nejedná o první kontakt s orgány Policie ČR.

Vazba:

Postupně na něj těžce doléhá odloučení od své rodiny (přítelkyně, dcera). Prožívá velkou lítost nad tím, že není v kontaktu se svým dítětem. Jak uvedl se slzami v očích: „*Má malá dcera udělala své první krůčky a já u toho nebyl ani nemůžu být je mi z toho hodně úzko,*

zdá se mi, že mne ani při návštěvě nepoznává“

Jeho družka se ho snaží pravidelnými návštěvami psychicky podpořit. Na návštěvu bere svou dceru. Pracovníci vězeňské služby mu umožňují svou dceru držet v náručí.

Družka ho rovněž informuje o dění v jeho firmě. Rovněž zde není pro něj situace příznivá, neboť není nijak ze strany svých zaměstnanců a druhého jednatele informován o stavu firmy. Velkou zátěž spatřuje, v nemožnosti rozhodovat o dění ve firmě, kdy má obavu o další osud firmy, a tedy finanční zajištění jeho a jeho rodiny. Pobyt ve vazbě má u něj negativní psychický dopad.

Po skončení 3 měsíční koluzní vazby je propuštěn. Ihned po propuštění se zapojuje do běžného denního života a obnovuje chod své firmy. Navštěvuje své rodiče, kde vysvětluje své chování. (rodiče ho ani v průběhu vazby nekontaktovali, přestože o jeho vzetí věděli)

Jak později uvádí na jeho pobyt ve vazbě *„je to pro mne velkým ponaučením, už bych se tam nikdy vrátit nechtěl, člověk tam přehodnotí své priority.“*

Shrnutí:

Na obviněného měl pobyt ve vazbě velký sociální dopad. Obviněný později sám uvádí, že i samotný pobyt ve vazbě je pro něj výchovný. Strádal především přerušením kontaktu s rodinou. Vše ovlivnily silné pocity úzkosti odloučením od rodiny a dětí spojené se ztrátou svobody. Těžce nesl „byť“ pouze 3 měsíce“ ztrátu času izolováním od rodiny, běžného života na svobodě.

4. 3. Diskuse

Ze závěrů vyhodnocených dat mého výzkumu jsem dospěl k závěru, že osoby umístěné ve vazbě ve vztahu k jejich sociálnímu dopadu tohoto institutu lze rozdělit nejméně do dvou základních skupin.

1. skupina osob

Jedná se o osoby na pokraji společnosti. Již od počátku jejich vývoje u nich selhává rodina. Ta se nedokáže v průběhu života přizpůsobit normám běžného soužití. Rodiče, kteří by měli být vzorem chování pro své děti, selhávají.

- *chybí stav být zaměstnán, dodržovat pravidelnou pracovní dobu a vydělávat si poctivou práci*

- u rodičů chybí návyk pracovat, jsou závislí na dávkách od státu, kdy jsou schopni o ně „tvrdě bojovat“. Vzniká u nich závislost na těchto dávkách, kdy následně tento jev automaticky jako vzor přebírá mladší generace.

- *chybí stav být vzdělaný, respektive dokončit řádně základní vzdělání a případně pokračovat v dalším vzdělávání ať již pro výkon budoucího povolání či celoživotním vzděláváním, jako můžou být například rekvalifikační kurzy*

- malá, respektive žádná vzdělanost rodičů. Mnohdy u nich chybí základní gramotnost. Není zakotvená potřeba se vzdělávat, vyučit a tím najít snáze uplatnění na trhu práce. Nároky rodičů na vzdělání je pouze omezeno naučit se psát a číst školu se snažit navštěvovat. Vyjádřeno slovy jednoho z rodičů k svému nezletilému dítěti : *“jsem pyšný, že chodíš do školy“* Vzdělání je u těchto osob pouze základní.

- *trestná činnost*

- minimální respekt před zákony. Chybí základní návyky slušného chování. I po vzoru svých rodičů se dopouští majetkových deliktů či trestné činnosti za účelem zajištění jejich finančního prospěchu. V rodině je v tomto směru minimální výchovná snaha, která by zabránila dalšímu takovému jednání. Opět narážíme na negativní vliv rodičů či starších osob na mladší generaci, kdy takovéto návyky přecházejí z generace na generaci. Nutno však podotknout, že tento jev není pravidlem, pouze se častěji vyskytuje u minoritních skupin.

- *prostředí*

- v rodině je špatné zázemí. Mnohdy chybí základní vybavení domácností. Rodiny nedokážou hospodařit s finančními prostředky, rodiny jsou zadlužené. V současné době je častější trend krátkodobých půjček, přičemž tyto osoby nehledí na skutečnost, že v budoucnu nebudou moci obstát svým dluhům a proto spadají do dluhové pasti, kdy dluh splácí dluhem. Tento je opět přitahuje pokušení získat po krátkou dobu větší finanční obnos, jak pro splacení dluhu, tak ke zvýšení svého sociálního statutu. Čímž je velmi blízko k páchání přestupků či trestných činů. Pohyb v kriminální prostředí - styky s kriminálně závadovými osobami a zpětný vliv.

2. skupina osob

Jedná se o osoby z běžné rodiny. Od počátku rodina plní svou funkci. Dokáže se přizpůsobit normám běžného soužití. Rodiče, svým chováním nejsou pro své děti negativním vzorem.

- *stav být zaměstnán a vydělávat si poctivou práci*
 - rodiče jsou zaměstnáni. Vzniká samozřejmý návyk vydělávat peníze prací, být zaměstnán, v zaměstnání se začleňovat do kolektivu, být pro společnost či firmu důležitý, prospěšný. Převládá motivace dokázat vydělat peníze a zabezpečit svou rodinu.
- *stav být vzdělaný*
 - vše se odvíjí od vzdělanosti rodičů a jejich snahy začlenit své děti do vzdělávacího procesu. Dokázat vysvětlit výhody vzdělání, vyučení pro budoucí život. Být odborně vyučen. Mít středoškolské či vysokoškolské vzdělání. Tedy s výhledem do budoucna s následnou motivací něco udělat proto, aby se měl lépe, či zajistil svou rodinu.
- *trestná činnost*
 - určitý respekt před zákony, slušného chování. Což nevylučuje jednotlivé excesy páchaní trestné činnosti, zejména pak v úrovni hospodářských trestných činů.
- *prostředí*
 - rodina je dobře materiálně zabezpečena. Jsou zde návyky se svými finančními prostředky hospodařit.

V případě *první skupiny* osob je patrný zanedbatelný sociální dopad institutu vazby na osobnost člověka. Prostředí vazby je již od prvopočátku pro něj určitým přirozeným prostředím. Již při prvních kontaktech se spoluvězni se jedná o jeho běžné styky, s osobami z kriminálního prostředí.

Odloučením od svých rodin tyto osoby netrpí zvláštním nedostatkem. O svou rodinu, o své blízké tyto obvinění nejevili větší zájem.

Pro tyto osoby zde spatřuji jakési výhody pobytu ve vazbě. V mnoha případech vazbou utekly od jimi neřešených problémů a to převážně finančních jakou jsou jejich veškeré dluhy, nesplacené úvěry, výživné apod. Pobyt ve vazbě je pro tyto osoby prostředím, kde se můžou učit páchat trestnou činnost, osvojují si znalost trestního zákona, zdokonalují chování k orgánům činných v trestním řízení.

Při osobních pohovorech s těmito osobami jsem zjistil, že kromě hlavního – ztráty svobody je pro ně jedno z hlavních negativ pobytu vazby ztráta soukromý. Na druhou stranu přiznávají, že se do prostředí snadněji adaptují. Mezi spoluvězni jsou jim známé osoby a v neposlední řadě někdy i vzdálení rodinný příslušníci. Další z negativ uvedly ztrátu sexuálních aktivit, kdy u těchto osob byla patrna větší promiskuita.

Při mé účasti při návštěvách u osob umístěných v koluzních 3 měsíčních vazbách jsem spatřoval rozdíly. U obou skupin se jednalo o prvořadý zájem o rodinu a své blízké.

U *první skupiny* však bylo znatelné, že si osoby vzájemně neměly po chvíli co sdělit. Veškeré pro ně podstatné věci si sdělily během prvních 10 minut návštěv. Poté již jejich konverzace postrádala smysl, kdy bylo patrné, že i osoby z „civilu“ nejsou schopni sdělit obviněnému, žádné podstatné okolnosti ze svého rodinného života, vzhledem k tomu, že se ani v jejich životě nedošlo nějakým podstatným změnám. A to především z důvodu jejich způsobu života. Bez jejich sociálních vazeb – skupin jako je rodina, zaměstnání, zájmy podobně si neměli co říci, nic v jejich životě se podstatné neudálo.

Při kontrole korespondence těchto osob spíše řešení osobních vztahů, nevěř, sexu, dluhů kde získat peníze apod.

U *druhé skupiny* při osobních pohovorech s těmito osobami byly největší negativa shodné jako u *první*. Jejich adaptace na prostředí byla však složitější. Smíšené pocity z hygienických podmínek na cele, ze spoluvězňů. Rovněž u této skupiny osob, byl průběh návštěv opačný.

Rovněž podpora osob ve vazbě zvenčí byla u těchto osob odlišná. Ať se to týče materiální podpory, byla podpora u *druhé skupiny* osob převážně taková, usnadnit obviněnému lépe trávit „volný čas“ a to od zasílání knih, tiskovin, v dopisech pak popsání situace v rodině v blízkém okolí zaměstnání apod. U *první skupiny* byla tato podpora omezená spíše na pouhé zasílání tabáku a známek na dopisy.

V případě *druhé skupiny* osob je zde patrný velký sociální dopad institutu vazby na osobnost člověka. Prostředí vazby je již od samého počátku pro něj tíživým prostředím. Již samotné odloučení těchto osob od svých rodin a umístění do prostředí věznice je pro ně silně traumatizující a převládají stavy velké úzkosti.

Silný dopad je na jejich osobnost právě odloučením od svých rodin. Dostává se výčitek za své jednání, ale především dochází ke strádání za nemožnost jakkoliv ovlivnit chod rodiny a to zejména finančního zabezpečení rodinných příslušníků. Z toho se odvíjí možné vznikající se problémy v jejich zaměstnání, v jejich podnikání, kdy právě s tímto problémem souvisí finanční zabezpečení rodin. Rovněž je pro tyto osoby značně traumatizující, že případné finanční závazky zůstávají neřešeny a mohou přejít na jejich rodiny.

Nutno podotknout, že dopad na člověka spadajícího do *druhé skupiny* může mít stejný vliv, jako na člověka ze *skupiny první*. Nejedná se jen o vliv prostředí, ve kterém vyrůstal, ve kterém žil a pohyboval se. Velkým faktorem na jeho dopad je právě jeho vlastní sociální cítění. Nelze tedy vyloučit, že osoba spadající do *skupiny druhé*, zavádá-li důvody vazby svým protiprávním jednáním, že se bude chovat stejně, jako osoba ze skupiny číslo jedna.

V rámci přípravy bakalářské práce jsem studoval několik publikací zabývajících se obdobným tématem. Např. bakalářskou práci autora V. Šmehlíka: Dopad institutu vazby na prvovězněné osoby. Autor Šmehlík ve své publikaci dotazníkovým šetřením dospěl k obdobným závěrům, jako jsem ve svém výzkumu zjišťoval já. I v mé práci se potvrdila skutečnost, že pro obviněné ve výkonu vazby představuje nejvyšší zátěž zabavení osobní svobody a s tím spojené emoce.

Patrné rozdíly ze závěrů jeho dotazníkového výzkumu zjišťuji v tom, že odloučení od rodiny u některých osob v mém šetření nepředstavuje až takovou zátěž, jak uvádí Šmehlík, a to právě z důvodu nízkého sociálního cítění a méně častých či minimálních rodinných kontaktů v době před zadržením. Mohu však potvrdit, že převážná většina obviněných jsou bezprostředně po uvěznění zasaženi silnými pocity úzkosti v důsledku jejich vytržení z prostředí rodinného zázemí. Lze tedy dovodit fakt, že zmiňované osoby, ač v době před zadržením kontakt se svými rodinnými příslušníky moc neudržují, přesto prvním, velmi silným pocitem po zadržení je vyrovnání se se skutečností, že byli odloučeni od rodiny. Z mnou provedených návštěv ve věznici, bylo patrné, že daleko více tuto skutečnost dávají

emotivně najevo více osoby, které před zadržením úzký kontakt s rodinou neudržovaly.

Rovněž u mne, stejně jako u Šmehlíka se potvrdila skutečnost, že převážná většina obviněných se domnívá, že byli do výkonu vazby dodáni nespravedlivě. Poukazují jakýmkoliv způsobem na tuto skutečnost a snaží se ve většině případů poukázat právě na rodinné zázemí, jejich odloučení od rodin a hlavně na skutečnost, že právě oni jsou ti, co drží rodinu nad vodou a bez nich budou rodinní příslušníci bezradní v běžném životě. Ve většině případů pak v odvolávacím řízení proti vazebnímu institutu využívají sociální citění soudců, rozhodujících o vazbě. Zde je však na zvážení jednotlivého soudce, jak moc je jejich tvrzení přesvědčivé či pravdivé. Nevylučuji, že poměrná část omezených na svobodě ve výkonu vazby tyto pocity skutečně má a velmi emotivně reagují na změnu svého zázemí. Shora uvedeným jsem jen chtěl poukázat na skutečnost, že právě osoby, které na svobodě až tolik nelpěly na rodinných vztazích, paradoxně nejvíce emotivně reagují na jejich odloučení.

K názorům obviněných, kdy berou vzetí do vazby jako velkou křivdění orgánů činných v trestním řízení a to včetně orgánů Policie ČR bych jako policista uvedl, že samotný vazební proces vzetí osoby obviněné do vazby není nikterak jednoduchým krokem a to vzhledem k závažnosti celého aktu omezení osobní svobody člověka.

K zadržení osoby podezřelé policejním orgánem, předchází souhlas státního zástupce a to na základě podrobného odůvodnění a důvodného podezření ze spáchání trestného činu. Žádost o vydání předchozího souhlasu k zadržení musí být státnímu zástupci řádně odůvodněna. Po zadržení osoby, resp. po omezení osoby na osobní svobodě a provedení všech nezbytných procesních úkonech následuje podnět policejního orgánu dozorujícímu státnímu zástupci k podání návrhu vzetí obviněného do vazby, který musí být rovněž řádně odůvodněn. Následně je rozhodnutí státního zástupce zda na obviněného podá návrh na vzetí do vazby či nikoli. Pokud teprve tak učiní, o samotném vzetí do vazby rozhoduje nezávislý soud.

Šmehlík ve své práci uvádí, že pro obviněné ve vazbě je nejvíce pozitivní silná podpora v rodičích, dětech a širší rodině. S tímto korespondují i mé závěry. Rodina (která však musí být funkční) je velkou oporou pro obviněného. Na pomoc rodiny obviněný spoléhá i přesto, že jeho vztah k rodině nebyl před zadržením na uspokojivé úrovni. Polovina obviněných se dle Šmehlíkova výzkumu neobává ztráty zaměstnání. I toto se

potvrzuje v mém výzkumu, kdy zde polovina mého náhodného vzorku obviněných nebyla před zadržením zaměstnána. Naopak u obviněných, kteří byli v pracovním procesu ztrátu zaměstnání, jako obavu neuvádí. Počítají s možností návratu ke svému podnikání či jsou přesvědčeni, že si najdou jiné zaměstnání.

Hypotézy:

č 1)

Vazební institut má negativní sociální dopad na jednotlivce, který vyrůstal a žil v běžném společenském prostředí.

Hypotéza se potvrdila. U těchto osob je velký negativní sociální dopad.

č. 2)

Osoby zdržující se dlouhodobě v kriminálním prostředí nejsou vazebním institutem nikterak dotčeny, co se sociálního dopadu týče.

Hypotéza se potvrdila. Na tyto osoby má vazební institut minimální sociální dopad.

č. 3)

Vazební institut je přínosem zejména pro orgány činné v trestním řízení ve vztahu k osobám uvedených v hypotéze č. 2

Hypotéza se potvrdila. Vazební institut má pro orgány činné v trestním řízení velký přínos. Praxe ukazuje, že splňuje účel, pro který je využita. Jedná se zejména o ovlivňování svědků, další páchaní trestné činnosti, zejména pak ochrana majetku, zdraví a života občanů. Rovněž k zamezení legalizace výnosů z trestné činnosti, vyvedení majetku z firmy a tím zajištění případné náhrady škody u poškozených.

Závěr:

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaké sociální dopady má výkon vazby na uvězněné osoby.

Ve své úvodní a teoretické části jsem čerpal z dosud provedených studií a publikací. Studium dané problematiky bylo zjištěno, že obdobným tématem sociálních dopadů na osoby ve vazbě se v minulosti již zabývalo několik autorů. Části jejich výzkumu cituji ve své bakalářské práci, stejně tak uvádím, v kterých bodech se má praktická část bakalářské práce shoduje s výsledky jiných autorů a v čem odlišují.

V mém šetření, po osobních setkáních a rozhovorech s osobami ve vazebním institutu jsem v praktické části této práce detailně popsal několik konkrétních případů obviněných osob a to se zaměřením na jejich společenský život před zadržením, v jakých sociálních poměrech žily, jejich sociální zázemí a rodinné vazby. Dále jsem se zaměřil na jejich reakce po zadržení s prvními pocity ve vazbě, jakým, způsobem chápou celý tento institut, jaký to má na ně dopad jak z hlediska rodinného zázemí, tak z hlediska integrity do společnosti jako takové. Cílem tohoto šetření bylo pojetí vlivu vazebního institutu na sociální dopad na osobnost, co vazební institut obviněné osobě přinesla, jak se tato osoba změnila, pokud ne proč tomu tak je, co je hlavním jmenovatelem změn či ustáleného charakteru člověka. Z mého šetření vyplývá, že na převážnou část mnou oslovených obviněných dopadá institut vazby pocitem úzkosti po uvěznění, ztrátou svobody, ztrátu kontaktu s rodinou a blízkými, absence sexuálních aktivit. U obviněných ve vazbě jsou ohroženy partnerské či manželské vztahy, ztráta zaměstnání, materiální zajištění rodiny, růst zadluženosti, ve vazbě si stěžují na velké množství volného času, kterého nemají jak smysluplně trávit. Obavy z výsledku trestního řízení, absence návykových látek apod.

Ze zkoumání je patrné, že na každého člověka má institut vazby jiný dopad. Vše se odvíjí od skutečnosti, jak je jeho osobnost silná, ale především má na tyto dopady vliv kvality života před zadržením, jeho pracovní, mimovolní a rodinné aktivity. Člověk, který vyrůstal v neúplné rodině se špatným rodinným zázemím, páchal v průběhu života před zadržením trestnou činnost, si vazbu nepřipouští tak, jako spořádaný člověk, který se do vazby dostal vlivem nepředvídaných okolností, dluhy, zoufalost, řešení aktuální špatné finanční situace atd. Nutno tedy konstatovat, že člověk, který vyrůstal v neúplné rodině, či v náhradní rodině, popř. v ústavní výchově, která

neměla na jeho vývoj a adaptaci do společnosti příznivý vliv, vnímá vazební institut jako součást trestního řízení, se kterým je téměř smířen po jeho zadržení. Většina dotázaných mimo jiné uvedla, že po dobu páčání trestné činnosti spoléhali na skutečnost, že se na ně nepříjde, že jejich skutky nebudou objasněny a tudíž je v pořádku to, co právě dělají. V hloubky duše však nepřímo počítají se skutečností, že jednou se na něco přijde a bude probíhat trestní řízení. K tomuto již z předchozího řízení, či předchozího výkonu trestu vědí, že v případě opakování trestné činnosti je vazební institut využíván, stejně tak v závislosti na závažnosti jednání, kterého se dopouštějí. Je pravdou, že člověk, který se dlouhodobě pohybuje v kriminálním prostředí, má jak teoretické zkušenosti ze svého prostředí, tak někteří i praktické zkušenosti s institutem vazby. Proto vliv vazebního institutu na sociální dopady bude zcela odlišný u lidí, kteří se do problémů dostali vlivem nepříznivých okolností, tedy lidé vyrůstající v silném sociálním zázemí, navštěvující pravidelně své zaměstnání, s ustálenými sociálními návyky a plně adaptovanými do společnosti s morálními zásadami. Samozřejmě vliv bude mít i jeho osobnost jako taková, tedy zda se jedná o silného jedince či jedince závislého na rodinném prostředí, či prostředí jiném. Důležitým faktorem je zde, jak jsem již uvedl výše, zda je osoba zaměstnána, zda má rodinu, zda má svou ekonomickou situaci jak v přítomnosti, tak do budoucna vyřešenou, a jak naloží s volným časem, který ve vazbě má. Uváděl jsem, že většina osob, omezených na osobní svobodě v institutu vazby si stěžuje na množství volného času, a že nevědí, jak tento čas využít. Zde opět ale záleží na jedinci jako takovém, zda volný čas využije například studiem, četbou či bude jen od ranních do večerních hodin čekat, co bude a kdy jej pustí. Jediným zpestřením pak pro takového jedince je návštěva orgánů činných v trestním řízení za účelem provedení procesního úkonu a návštěva rodinných příslušníků za určité období. V praktické části poukazují na skutečnost, že osoby, které se na svobodě příliš nedbali kontaktu s rodinnými příslušníky, tak v době odloučení od nich, je to právě ta rodina, která dotyčnému chybí nejvíce. Většina dotazovaných pak přiznala, že změnila svůj postoj k rodině, zejména pak k výchově svých dětí. Nutno tedy konstatovat, že vliv vazebního institutu na osobnost člověka a jeho sociální dopad zcela závisí na jeho předchozím životě, morálních zásadách, sociálnímu cítění a rodinného zázemí.

Doporučení:

Tato práce může sloužit jako podklad pro vypracování magisterské práce či dizertační práce, ve které by byl proveden rozsáhlejší výzkum v dané oblasti, mohla by sloužit jako metodologické doporučení státním zástupcům při zvažování institutu vazby, kde by zohledňoval všechny informace k osobě obviněného a výsledky mého výzkumu tedy vazebního institutu a jeho sociální dopad na osobnost člověka.

POUŽITÁ LITERATURA:

Právní předpisy, zákony, vyhlášky:

ČR. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

ČR. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ČR. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

ČR. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

ČR. Zákon ČR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. In Sbírka zákonů, Česká republika. 1992.

ČR. Zákon ČR č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. In Sbírka zákonů.

ČR. Zákon ČR č. 43/2002 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In Sbírka zákonů, Česká republika. 2002.

ČR. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby. In Sbírka vyhlášek Ministerstva spravedlnosti.

ČR. Nařízení č. 11 : o vězeňské a justiční stráži. In Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. 2006.

ČR. Nařízení č. 21 : o vězeňské a justiční stráži. In Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. 2010.

Rada Evropy. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992.

Další literatura:

CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní. 3. aktualizované vydání*, Praha, 2004 Linde Praha, a.s., ISBN 80-7201-463-3

DOLEŽAL, J. *Výkon vazby prvovězněných a její sociální dopad*, Vyškov 2009, Bakalářská práce, Univerzita T. Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno

MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, Praha: Orbis, 1975,

RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 807179-817-7

SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. 1. vydání, Liberec 2007, Technická univerzita, ISBN 978-80- 7372-204

SOUČKOVÁ, K. *Vazba v trestním řízení*, Brno, 2007. 125 s. Rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity: Katedra trestního práva.

ŠMEHLÍK, V. *Výkon vazby prvovězňených a její sociální dopad*, Brno 2011, Bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity: Katedra didaktických technologií

VODIČKA, L. *Zadržení a vazba v trestním řízení*, Brno 2009 , Rigorózní práce Právnická fakulta Masarykovy univerzity: Katedra trestního práva

ŽALUDOVÁ, P. *Zbavení osobní svobody v rámci přípravného řízení*, Brno 2007, Diplomová práce , Právnická fakulta Masarykovy univerzity: Katedra trestního práva

Časopisy:

BAXA, J. K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce. *Trestní právo*, 1996, č. 12

Informace z internetu:

<http://www.vscr.cz>